

Центральноукраїнський національний технічний університет
Економічний факультет
Кафедра «Міжнародні економічні відносини»

«Допущено до захисту»
Зав. кафедрою МЕВ
д.е.н., професор

_____ Іван МИЦЕНКО
« ____ » _____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти
на тему
«ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА
ФЕДЕРАТИВНОЇ РЕСПУБЛІКИ НІМЕЧЧИНА»

Виконав здобувач вищої освіти
4 курсу, групи МЕВ-20
ОПП «Міжнародні економічні
відносини»
спеціальності 292 «Міжнародні
економічні відносини»
Можаєв Богдан Віталійович
« ____ » _____ 2024 р.

Керівник роботи

к.е.н., доцент

_____ Дар'я НАСИПАЙКО
« ____ » _____ 2024 р.

Рецензент _____

АНОТАЦІЯ

Можасєв Б.В. Зовнішньоторговельні відносини України та Федеративної Республіки Німеччина. – Кваліфікаційна робота за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» освітньо-професійної програми «Міжнародні економічні відносини». – Центральноукраїнський національний технічний університет Міністерства освіти і науки України. – Кропивницький, 2024.

Перший розділ присвячено дослідженню сучасного стану зовнішньої торгівлі в системі міжнародних економічних відносин. Досліджено правові засади регулювання зовнішньоекономічних відносин України та Федеративної Республіки Німеччина. В другому розділі проаналізовано основні тенденції розвитку економіки Федеративної Республіки Німеччина. Здійснено аналіз торгівлі між Україною та Федеративною Республікою Німеччина. В третьому розділі окреслено перспективи подальшої співпраці України та Федеративної Республіки Німеччина.

Ключові слова: зовнішньоторговельні відносини, зовнішня торгівля, міжнародні економічні відносини, валовий внутрішній продукт, Федеративна Республіка Німеччина

ABSTRACT

Mozhayev B.V. Foreign Trade Relations between Ukraine and the Federal Republic of Germany. – Qualification work for the first (bachelor) level of higher education in specialty 292 "International Economic Relations" of the educational and professional program "International Economic Relations". - Central Ukrainian National Technical University of the Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kropyvnytskyi, 2024.

The first chapter is devoted to the study of the current state of foreign trade in the system of international economic relations. The legal principles of regulation of foreign economic relations of Ukraine and the Federal Republic of Germany have been studied. The second chapter analyzes the main trends in the development of the economy of the Federal Republic of Germany. The analysis of trade between Ukraine and the Federal Republic of Germany was carried out. The third chapter outlines the prospects for further cooperation between Ukraine and the Federal Republic of Germany.

Key words: foreign trade relations, foreign trade, international economic relations, gross domestic product, Federal Republic of Germany

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА ФЕДЕРАТИВНОЇ РЕСПУБЛІКИ НІМЕЧЧИНА..	8
1.1. Місце зовнішньої торгівлі в системі міжнародних відносин.....	8
1.2. Правові засади регулювання зовнішньоекономічних відносин України та Федеративної Республіки Німеччина.....	15
Висновки до розділу 1.....	20
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ ТА ФЕДЕРАТИВНОЇ РЕСПУБЛІКИ НІМЕЧЧИНА.....	21
2.1. Основні тенденції економіки Федеративної Республіки Німеччина.....	21
2.2. Тенденції торгівлі України та Федеративної Республіки Німеччина.....	31
Висновки до розділу 2.....	41
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ДЛЯ ПОДАЛЬШОЇ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ ТА ФЕДЕРАТИВНОЇ РЕСПУБЛІКИ НІМЕЧЧИНА.....	43
Висновки до розділу 3.....	48
ВИСНОВКИ.....	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	53
ДОДАТКИ.....	60

ВСТУП

Актуальність теми. Зовнішня торгівля є важливим елементом економічного розвитку та глобальної інтеграції. Вона включає обмін товарами, послугами та капіталом між країнами, що дозволяє кожній з них використовувати свої порівняльні переваги, розширювати ринки збуту та отримувати доступ до новітніх технологій. У сучасному світі значення зовнішньої торгівлі важко переоцінити, оскільки вона сприяє економічному зростанню, підвищенню рівня життя населення та розвитку міжнародних відносин.

Питання про правові основи регулювання зовнішньоекономічних зв'язків країн лежить на перетині теоретичних досліджень сучасної економічної теорії, теорії міжнародних економічних відносин і права, у тому числі міжнародного. Тривалий час у вітчизняному науковому середовищі переважала позиція про те, що за ринкових умов усі процеси руху товарів і капіталів регулюватимуться ринком, а роль державного регулювання буде зведена до мінімуму. Розглядаючи форми та методи, які використовують розвинені країни в системі міжнародних економічних відносин, виникла необхідність дослідження реального стану державного впливу на ці процеси. Найбільш яскраво це видно на прикладі організації правового забезпечення та супроводу зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), за основу якого було взято дослідження Німеччини, яка посідає провідне місце у світі з розвитку зовнішньоекономічної діяльності. Німеччина – один із засновників найбільшого наднаціонального утворення – Європейського Союзу та його головний донор.

Все це обумовлює актуальність наукової теми, визначає її мету та завдання.

Метою роботи є виявлення впливу зовнішньоекономічної діяльності на економічний розвиток України та Федеративної Республіки Німеччина.

Виходячи з поставленої мети в роботі були вирішені наступні *завдання*:

- дослідити місце зовнішньої торгівлі в системі міжнародних відносин;
- розглянути нормативно-правові основи регулювання зовнішньоекономічних відносин України та Федеративної Республіки Німеччина;
- проаналізувати загальні тенденції розвитку економіки економіки Федеративної Республіки Німеччина;
- охарактеризувати особливості зовнішньої торгівлі України та Федеративної Республіки Німеччина;
- окреслити перспективи подальшої співпраці України та Федеративної Республіки Німеччина.

Об'єктом дослідження є закономірності розвитку зовнішньоторговельних явищ і процесів.

Предметом дослідження Зовнішньоторговельні відносини України та Федеративної Республіки Німеччина.

Теоретичне та/або практичне значення одержаних результатів. Матеріали проведеного дослідження можуть збагатити дисципліни «Міжнародні економічні відносини», «Зовнішньоекономічна діяльність підприємств», «Міжнародна економічна діяльність України» тощо.

Апробація результатів дослідження. Приймав активну участь в роботі наукового гуртка «Територія міжнародних економічних відносин», де виступав з доповідями.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох основних розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Робота викладена на 61 сторінці, її положення проілюстровані 3 таблицями та 8 рисунками. Список використаних джерел налічує 56 найменувань і викладений на 7 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА ФЕДЕРАТИВНОЇ РЕСПУБЛІКИ НІМЕЧЧИНА

1.1. Місце зовнішньої торгівлі в системі міжнародних відносин

Зовнішня торгівля є потужним двигуном економічного зростання. Вона надає можливість країнам спеціалізуватися на виробництві тих товарів і послуг, у яких вони мають порівняльні переваги, що дозволяє підвищити ефективність виробництва та знизити витрати. Наприклад, країни з багатими природними ресурсами можуть експортувати сировину, тоді як країни з розвиненими технологіями можуть експортувати високотехнологічні продукти. Крім того, зовнішня торгівля сприяє диверсифікації економіки. Відкриття нових ринків збуту дозволяє зменшити залежність від внутрішнього попиту та стабілізувати економіку. Це особливо важливо для країн з невеликою економікою, які можуть страждати від нестабільності внутрішнього ринку.

Зовнішня торгівля — це економічна діяльність, пов'язана з обміном товарами та послугами між різними країнами. Вона включає імпорт (ввезення товарів і послуг в країну) та експорт (вивезення товарів і послуг з країни). Основними суб'єктами зовнішньої торгівлі є національні та міжнародні компанії, уряди та інші організації, які беруть участь у торгівельних операціях.

Сутність зовнішньої торгівлі полягає в тому, що вона дозволяє країнам ефективно використовувати свої ресурси, задовольняти внутрішні потреби та підвищувати рівень життя населення. Зовнішня торгівля дозволяє компаніям розширювати свої ринки збуту та досягати економії на масштабі. Це означає, що при збільшенні обсягів виробництва знижується середня вартість виробництва одиниці продукції, що дозволяє компаніям знижувати ціни та підвищувати свою конкурентоспроможність.

Зовнішня торгівля забезпечує країнам доступ до ресурсів, які не доступні або недостатньо доступні на їхній території. Наприклад, країни з обмеженими природними ресурсами можуть імпортувати сировину для виробництва, а також отримувати доступ до новітніх технологій та інновацій через імпорт товарів та послуг.

Завдяки зовнішній торгівлі споживачі отримують доступ до ширшого асортименту товарів і послуг, що сприяє підвищенню якості життя. Конкуренція з іноземними виробниками змушує місцеві компанії покращувати якість своєї продукції та знижувати ціни, що також позитивно впливає на добробут населення.

Зовнішня торгівля виконує кілька важливих функцій, які сприяють економічному розвитку та глобальній інтеграції:

1. Економічний розвиток. Зовнішня торгівля є потужним двигуном економічного розвитку. Вона сприяє збільшенню національного доходу, створенню нових робочих місць та підвищенню продуктивності праці.

2. Інтеграція у світову економіку. Зовнішня торгівля сприяє інтеграції національної економіки у світову економічну систему. Вона допомагає країнам брати участь у глобальних виробничих ланцюгах та отримувати вигоди від міжнародної спеціалізації.

3. Зміцнення міжнародних відносин. Торгівля сприяє розвитку та зміцненню міжнародних відносин. Торговельні угоди та співпраця у сфері торгівлі можуть стати основою для подальшого розвитку політичних та культурних зв'язків між країнами.

Зовнішня торгівля має глибоке коріння, що простягається до стародавніх часів, коли перші людські цивілізації почали обмінювати товари та послуги з сусідніми племенами і регіонами. Протягом тисячоліть зовнішня торгівля еволюціонувала, відіграючи важливу роль у розвитку економік, культур та міжнародних відносин. Перші форми зовнішньої торгівлі виникли ще у доісторичні часи, коли люди обмінювалися товарами, такими як каміння, сіль та інші ресурси. З виникненням перших цивілізацій, таких як

Шумер, Єгипет та Індська долина, торгівля стала більш організованою. Один з найвідоміших торговельних маршрутів стародавнього світу — Шовковий шлях, який з'єднував Китай з Середземномор'ям. Він став важливим шляхом для обміну не лише товарами, такими як шовк, спеції та дорогоцінні камені, але й ідеями, технологіями та культурою. Торговельні каравани, що пересувалися Шовковим шляхом, сприяли поширенню буддизму, ісламу та інших релігій.

Фінікійці, мешканці узбережжя сучасного Лівану, стали першими великими морськими торговцями. Вони створили мережу торгових постів по всьому Середземному морю, сприяючи обміну товарами між Європою, Африкою та Азією. Фінікійці також винайшли алфавіт, що полегшило ведення торговельних записів та договорів.

У середньовічний період зовнішня торгівля продовжувала розвиватися, хоча і була обмежена через політичну нестабільність та часті війни. Важливу роль у цьому періоді відігравали міста-держави, такі як Венеція та Генуя, що стали центрами морської торгівлі.

У Північній Європі виник Ганзейський союз — об'єднання торгових міст, що контролювало торгівлю в Балтійському і Північному морях. Союз сприяв розвитку торгівлі між Скандинавією, Німеччиною, Польщею, створюючи сприятливі умови для купців та забезпечуючи безпеку торговельних шляхів.

Арабські купці відігравали ключову роль у розвитку торгівлі між Європою, Азією та Африкою. Вони контролювали торговельні шляхи, що проходили через Близький Схід, і сприяли поширенню ісламу, а також культурних та наукових знань.

Період Ренесансу та Великі географічні відкриття значно змінили картину світової торгівлі. Відкриття нових морських шляхів до Індії та Америки сприяло розвитку глобальної торгівлі.

Європейські держави, такі як Іспанія, Португалія, Англія та Франція, створювали колонії в Америці, Африці та Азії, що стали важливими

джерелами сировини та ринками збуту. Торгівля між метрополіями та колоніями сприяла зростанню європейських економік, хоча і призводила до експлуатації колоній та рабства.

Відкриття Америки призвело до розвитку трансокеанської торгівлі, зокрема перевезення таких товарів, як золото, срібло, цукор, тютюн та кава. Це сприяло розвитку світової економіки та створенню перших глобальних торговельних мереж.

Протягом історії економічна наука розробила низку теоретичних моделей та концепцій, які пояснюють механізми та вигоди зовнішньої торгівлі. Меркантилізм був домінуючою економічною теорією з XVI до XVIII століття. В основі меркантилізму лежала ідея, що багатство нації визначається її запасами золота та срібла, а головним завданням економічної політики є накопичення цих металів через позитивний торговий баланс (перевищення експорту над імпортом). Держава активно втручалася в економіку, запроваджуючи протекціоністські заходи, такі як високі мита на імпорт і субсидії на експорт.

Індустріальна революція змінила структуру світової торгівлі, сприяючи масовому виробництву товарів та зниженню їх вартості. Розвиток залізничного та морського транспорту значно знизив витрати на перевезення товарів.

У XIX столітті ідеї вільної торгівлі набули популярності, зокрема завдяки роботам економістів, таких як Адам Сміт та Давід Рікардо. Розвиток міжнародної торгівлі після Великих географічних відкриттів та перехід великих країн до великого машинного виробництва призвів до появи теорії абсолютних переваг. Її автором був Адам Сміт, який критикував меркантилізм, пропонуючи свою трудову теорію вартості у своїй відомій праці «Дослідження природи та причин багатства народів» (1776). Він вважав, що державі може принести користь не лише продаж, а і купівля товарів на зовнішніх ринках. Крім того, робилися спроби визначити, які товари варто експортувати, а які – імпортувати. Обов'язковою умовою

застосування теорії абсолютних переваг є вільна торгівля. Згідно з цією теорією А. Сміта, країни повинні спеціалізуватися на виробництві продукції, у випуску якої вони мають абсолютні переваги, тобто мають менші витрати виробництва [1, с. 58].

Теорія порівняльних переваг, розроблена економістом Девідом Рікардо, пояснює, чому країни займаються зовнішньою торгівлею. Вона стверджує, що країни мають спеціалізуватися на виробництві тих товарів і послуг, у яких вони мають порівняльні переваги (тобто можуть виробляти з меншими витратами) та обмінювати їх на товари і послуги, які вигідніше виробляти в інших країнах. Це дозволяє підвищити загальну ефективність виробництва та споживання.

Елі Хекшер та Бертіль Олін розробили теорію факторів виробництва, також відому як модель Хекшера-Оліна (Н-О модель). Вони стверджували, що відмінності у відносних цінах на товари між країнами зумовлені різницею у відносних кількостях факторів виробництва (земля, праця, капітал). Країни експортують товари, виробництво яких потребує інтенсивного використання відносно багатих факторів, і імпортують товари, виробництво яких потребує відносно дефіцитних факторів.

Багато країн почали знижувати митні бар'єри та укладати торговельні угоди, що сприяло розвитку міжнародної торгівлі. Британська імперія стала найбільшим торговельним центром світу, контролюючи величезні колоніальні володіння та сприяючи поширенню промислової революції. Лондон став фінансовим центром, а британські компанії домінували у світовій торгівлі.

XX століття стало епохою глобалізації, коли міжнародна торгівля досягла безпрецедентних масштабів. Після Другої світової війни було створено ряд міжнародних організацій, таких як Міжнародний валютний фонд (МВФ) та Світова організація торгівлі (СОТ), що сприяли розвитку торгівлі. Бреттон-Вудська система, запроваджена після Другої світової війни,

встановила нові правила міжнародної фінансової системи, що сприяло стабільності валютних курсів та розвитку міжнародної торгівлі.

У 1948 році американський економіст Пол Самуельсон довів теорему вирівнювання цін на фактори виробництва, відому як теорема Хекшера-Оліна-Самуельсона. Міжнародна торгівля призводить до вирівнювання абсолютних і відносних цін на гомогенні (однорідні) фактори виробництва в торгуючих країнах. Гомогенний капітал — це капітал, який має однакові продуктивність і ступінь ризику. Гомогенна праця — це праця, яка передбачає однаковий рівень підготовки, освіти і продуктивності. Гомогенні землі — це землі з однаковою родючістю, ґрунтовими умовами тощо. Доведення цієї ж теореми про абсолютні ціни факторів виробництва припускає, що міжнародна торгівля вирівнює абсолютний рівень заробітної плати за однакові види праці і відсотки, що сплачуються на однотипний капітал у торгуючих країнах [10, с. 58].

У другій половині XX століття та на початку XXI століття глобалізація призвела до інтеграції світової економіки. Відкриття нових ринків, розвиток інформаційних технологій та зниження торговельних бар'єрів сприяли зростанню обсягів міжнародної торгівлі.

Розвиток світової торгівлі з XX по XXI століття характеризується зміною пріоритетів концептуального підходу до вибору моделей ЗЕД. Для цього є багато причин, не в останню чергу руйнівний вплив світової фінансово-економічної кризи на умови відтворення у відкритих економіках та дедалі більше ускладнення інституційних форм глобальної виробничо-збутової кооперації. Вплив цих факторів важливий у певному діапазоні напрямків і проявів [9, с. 9].

Зовнішня торгівля позитивно впливає на рівень життя населення. Вона забезпечує доступ до широкого спектру товарів та послуг, які не виробляються в межах країни. Це дозволяє споживачам насолоджуватися різноманітністю продуктів, підвищуючи їх добробут. Наприклад, завдяки імпорту фрукти та овочі з теплих країн стають доступними у північних

широтах протягом усього року. Крім того, конкуренція з іноземними виробниками змушує місцеві компанії покращувати якість своєї продукції та знижувати ціни, що також сприяє підвищенню рівня життя населення.

Зовнішня торгівля є важливим інструментом розвитку міжнародних відносин. Вона сприяє зміцненню економічних зв'язків між країнами, що, у свою чергу, сприяє стабільності та миру у світі. Торгівельні угоди та співпраця у сфері торгівлі можуть стати основою для подальшого розвитку політичних та культурних зв'язків. Крім того, зовнішня торгівля сприяє передачі технологій та знань. Інвестиції в іноземні ринки та співпраця з іноземними компаніями дозволяють отримувати доступ до новітніх технологічних розробок та передових практик, що сприяє модернізації економіки та підвищенню її конкурентоспроможності.

Країни, що розвиваються, потребують додаткових ресурсів, які можуть бути мобілізовані за рахунок ресурсів міжнародних організацій, розвинутих країн світу, різних фінансових ресурсів, з іншого боку, за рахунок створення зовнішніх умов для тих країн, які зараз потребують значної підтримки, що дозволить їм самостійно вирішувати питання власного розвитку. Розширення участі в міжнародній торгівлі, безсумнівно, є одним із найважливіших джерел і факторів економічного зростання [38, с. 32].

Незважаючи на численні переваги, зовнішня торгівля також несе певні ризики та виклики. Глобалізація може призводити до втрати робочих місць у певних секторах економіки, особливо у випадках, коли виробництво переміщується до країн з нижчими витратами на працю. Це може створювати соціальну напругу та вимагати проведення відповідної політики з боку держави для підтримки постраждалих працівників. Крім того, залежність від зовнішньої торгівлі може зробити країну вразливою до глобальних економічних криз та змін у світових ринках. Наприклад, падіння цін на нафту може серйозно вплинути на економіку країн-експортерів цього ресурсу.

1.2. Правові засади регулювання зовнішньоекономічних відносин України та Федеративної Республіки Німеччина

Зовнішньоекономічні відносини є предметом зовнішньоекономічної діяльності, яка відповідно до положень статті 18 Конституції України спрямована на забезпечення національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного та взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства відповідно до загальновизнаних принципів і норм міжнародного права. Ці відносини, як і будь-які інші відносини, потребують регулювання, що здійснюється за допомогою комплексу передбачених заходів і методів. Під правовим регулюванням прийнято розуміти регулювання суспільних відносин, яке здійснюється державою і самими учасниками цих відносин за допомогою законів і ряду правових актів. Зараз в Україні більшість спорів, пов'язаних із зовнішньоекономічними контрактами, розглядає Міжнародний комерційний арбітражний суд та/або Морська арбітражна комісія Торгово-промислової палати України, які є більш привабливими порівняно з розглядом справ у національних господарських судах. Однією з найвідоміших інституційних арбітражних установ є Німецький інститут арбітражу [24, с. 106].

Визначення зовнішньоекономічної діяльності міститься в Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність», який на сьогодні є основним у сфері зовнішньоекономічних відносин в Україні. Відповідно до Закону зовнішньоекономічна діяльність – це діяльність суб'єктів господарювання України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, та державних замовників з оборонними замовленнями у випадках, передбачених законодавством України, і побудована на взаємовідносинах між ними на території України та за її межами. Тобто це діяльність суб'єктів господарювання України та інших країн не тільки у зв'язку з укладенням зовнішньоекономічних договорів, а й налагодженням економічних зв'язків і різного роду відносин між ними, насамперед в економічній та експортно-

імпортній сферах. На основі зовнішньоекономічної діяльності також забезпечується встановлення зовнішньоекономічних зв'язків [25].

На фоні цивільного права, що в Німеччині до кінця XIX ст. було архаїчним та партикулярним, торговельне право завжди було готове вдосконалюватися, у зв'язку з чим саме в його надрах формувалися нові та вдосконалювалися існуючі принципи та інститути, які нині визнаються переважно як цивільно-правові (формальна рівність, свобода договору, свобода підприємницької діяльності тощо). Німеччина на початку XXI ст. продовжує дотримуватись традиції регулювання комерційних відносин на основі норм двох правових галузей — цивільного права та торговельного права, зберігаючи при цьому так званий «дуалізм» приватного права. Українській науці бракує глибокого та всебічного дослідження засад сучасного приватно-правового регулювання комерційних відносин у таких країнах, як Німеччина, незважаючи на те, що ця країна є одним із класичних інститутів формування регулятивних принципів і норм. Німеччина, до того ж, наразі є найпотужнішою економікою в Європейському Союзі, чий досвід правового регулювання торгових відносин, безумовно, буде корисним при реформі приватного права в Україні [27].

Зародження відносин між Німеччиною та Україною датується 1918 роком, завдяки чому обидві країни мають широку правову базу. Німеччина була першою західною країною, яка відкрила консульство та посольство в Україні, і однією з перших держав, яка визнала незалежність України. І хоча на початку 90-х років німецько-українські відносини тільки починалися і набирали обертів, вони не були особливо активними і динамічними. Проте друга половина 90-х років була присвячена нормалізації відносин між двома країнами, і виникла нова форма діалогу — політичні консультації на найвищому рівні. Проведення таких політичних консультацій є ознакою того, що Німеччина посилює увагу до співпраці з Україною. Однак економічні проблеми в Україні та політичне нерозуміння серед українського народу призвели до того, що Німеччина відійшла від об'єднаної Європи, і з

німецької сторони у відносинах з Україною виникла певна сторонність. Такі настрої можуть бути викликані як внутрішньополітичними, так і зовнішньополітичними факторами. Важливою причиною ускладнення відносин між Україною та Німеччиною стали парламентські вибори та реструктуризація коаліції в Німеччині [3, с. 9].

Регулюючи роботу в економічній сфері від імені держави здійснюють ряд міністерств ФРН, зокрема Федеральне міністерство економіки і технологій, Міністерство фінансів і Міністерство продовольства, сільського господарства і захисту прав споживачів Німеччини. Окрім вищезазначених міністерств, за функції національного регулювання відповідають інші федеральні відомства, зокрема, Федеральне міністерство економічного співробітництва і розвитку Німеччини. Крім того, існує кілька державних і напівдержавних органів влади та організацій, які виконують функції регулювання або сприяння німецькій економіці [28, с. 313].

Особлива роль Німеччини у зміцненні конкурентоспроможності її економіки шляхом створення Європейського Союзу, всесвітньому процесі глобалізації та активна участь в міжнародному співробітництві, серед інших умов, визначається механізмом роботи органів законодавчої та виконавчої гілок влади в економічній сфері. Використання найбільш ефективних форм та методів підтримки національної економіки на міжнародному ринку в цій системі не має другорядного значення, головну роль відіграють правові механізми регулювання зовнішньоекономічних відносин. Це має важливе значення для економічного та соціального розвитку країни, особливо тому, що забезпечує ефективний правовий захист суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Як показує аналіз нормативно-правових актів Німеччини в контексті її участі в міжнародних економічних відносинах, система правового забезпечення зовнішньоекономічних відносин країни складається з двох елементів: 1) національне законодавство та правове забезпечення; 2) норми міжнародного права, які ратифіковані, адаптовані та включені до

національної правової системи. Федеративна Республіка Німеччина має великий вплив у всіх сферах зовнішньоекономічної діяльності [36, с. 72].

Створення сприятливих умов для зовнішньоекономічної діяльності залежить, насамперед, від законів, які регулюють цю сферу і забезпечують стабільні відносини, а отже, високий рівень компетенції держави на міжнародному рівні. З іншого боку, недосконалість правової системи ведення зовнішньоекономічної діяльності негативно впливає на розвиток торговельних відносин України з іншими країнами, створюючи сприятливі умови для експорту і реалізації дефіцитних товарів за демпінговими цінами. Зміни безпекової політики в українсько-німецькій співпраці характеризуються якісними результатами. По-перше, Німеччина підтримує позицію України про неприйнятність розміщення ядерної зброї на території країн Центральної і Східної Європи. По-друге, українська держава докладає багато зусиль до інтеграції до європейських структур та розвитку відносин особливого партнерства з НАТО. Німеччина відіграє важливу роль у розгляді України як потенційного кандидата на членство в ЄС. Це дає змогу визначити європейські політичні та оборонні організації як особливий механізм співпраці між Україною та Німеччиною для реалізації зовнішньополітичного порядку денного України [37, с. 189].

Введення воєнного стану в Україні призвело до низки тимчасових змін до зовнішньоекономічного законодавства. Зокрема, запроваджено нові законодавчі норми. З 1 січня 2022 року суттєво змінилося податкове та валютне законодавство. Проте після введення воєнного стану були змінені деякі обмеження валютного регулювання не тільки в податковому законодавстві, а й у сфері грошових розрахунків, особливо при розрахунках за імпортними та експортними операціями [8].

24 лютого Національний банк України (НБУ) видав постанову №18 [26] щодо функціонування банківської системи під час дії воєнного стану. Ця постанова регулює валютні ринки та імпортно-експортні процедури в умовах воєнного стану.

У двосторонніх відносинах укладено Угоду між Урядом України та Урядом Німеччини про уникнення подвійного оподаткування та запобігання податковим ухиленням у сфері податків на доходи та капітал.

Введення безпрецедентного за часів незалежності України воєнного стану та складність підтримки економічного розвитку в умовах жорстокої війни вимагають пошуку нових механізмів організації державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Це актуально не лише в реаліях сьогодення, але й у контексті підтримки міжнародних торговельних відносин, максимізації доходів держави, підтримки ділової активності та відкриття нових ринків для продажу вітчизняних товарів і послуг [30].

Фізичні особи, які мають місце проживання або зазвичай перебувають у Німеччині, підлягають необмеженій податковій відповідальності. Це означає, що в принципі всі доходи, отримані за кордоном, оподатковуються в Німеччині. Згідно з Конвенцією про уникнення подвійного оподаткування, фізичні особи вважаються податковими резидентами Договірної Держави, в якій «вони мають місце проживання або зазвичай перебувають. Фізичні особи, які не мають місця проживання, не вважаються такими, що зазвичай перебувають у Німеччині, як правило, підлягають обмеженому оподаткуванню прибутковим податком, якщо вони отримують дохід у Німеччині відповідно до статті 49 Закону про прибутковий податок. Іммігранти з України, до встановлення постійного місця проживання в Німеччині, як правило, не мали податкових зобов'язань, обмежених або необмежених, якщо вони не отримували доходів з Німеччини. Вимушені переселенці з України підпадають під необмежену податкову відповідальність згідно з п. 1 Закону про прибутковий податок лише з моменту, коли можна вважати, що вони мають місце проживання або зазвичай перебувають в Німеччині» [4].

Висновки до розділу 1

Зовнішня торгівля у сучасному світі сприяє економічному зростанню, підвищенню рівня життя та розвитку міжнародних відносин. Вона надає можливість використовувати порівняльні переваги, диверсифікувати економіку та отримувати доступ до новітніх технологій.

Історичний розвиток зовнішньої торгівлі відображає еволюцію економічних, політичних та культурних взаємин між країнами та регіонами. Від перших обмінів товарами у стародавньому світі до сучасної глобалізованої економіки, зовнішня торгівля завжди відігравала ключову роль у розвитку людства. Вона сприяла поширенню технологій, культурних досягнень та ідей.

Сьогодні зовнішня торгівля залишається невід'ємною частиною світової економіки, що продовжує впливати на розвиток суспільства. Водночас, для ефективного використання переваг зовнішньої торгівлі необхідно враховувати можливі ризики та виклики, проводячи відповідну державну політику. У сучасному глобалізованому світі зовнішня торгівля залишається невід'ємною складовою економічного розвитку та міжнародної співпраці.

У сучасному контексті інтеграції України до світової та європейської економічних систем особливого значення набула ситуація регулювання та правового забезпечення зовнішньоекономічної діяльності та її регулювання з боку держави.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ ТА ФЕДЕРАТИВНОЇ РЕСПУБЛІКИ НІМЕЧЧИНА

2.1. Основні тенденції економіки Федеративної Республіки Німеччина

Економічну систему Німеччини найкраще описати як соціальну ринкову економіку. Ця система поєднує капіталістичний підхід вільного ринку з соціальною політикою, яка встановлює певний ступінь державного регулювання економіки та соціальної держави. Тобто наголос як на економічній ефективності, так і на соціальній справедливості.

З валовим внутрішнім продуктом (ВВП) у 4,121 мільярда євро у 2023 році Німеччина є третьою за величиною економікою у світі після США та Китаю, а отже, також найбільшою економікою в Європі. Зокрема, експорт автомобілів і запчастин, а також хімічної продукції робить Німеччину третьою за величиною країною-експортером у світі. Найбільшу частку у ВВП країни традиційно складає сфера послуг – 70% (рис. 2.1), [44].

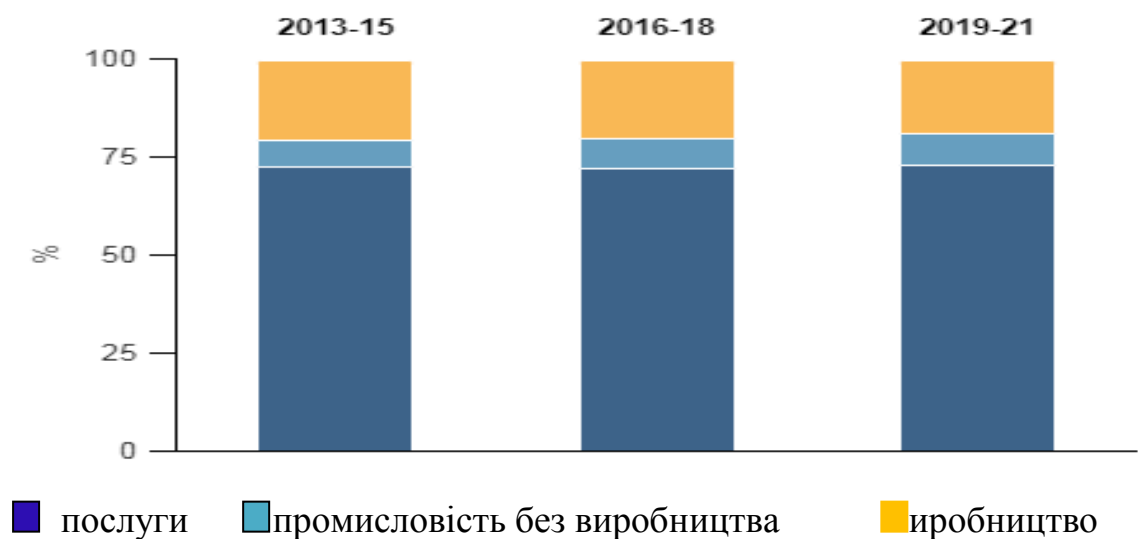

Рис. 2.1. ВВП Німеччини за секторами економіки.

Примітка: джерело [47].

Стрімке зростання експорту, коли глобалізація була на піку в середині 2010-х років, сприяло здоровому економічному зростанню в 2014-2017 роках. Однак зростання напруженості в торгівлі, обмеження пропозиції та слабкий світовий попит на товари внаслідок пандемії завдали шкоди економіці в останні роки. Але все одно у 2022 році експорт Німеччини приблизно вдвічі перевищував експорт Франції. Останніми роками відбувся зсув у бік більш екологічних виробничих процесів і цифрових технологій у виробництві.

Тим не менш, країна серйозно постраждала від наслідків російсько-українського конфлікту: до вторгнення Німеччина сильно залежала від російського газу, нафти та вугілля, причому приблизно одна третина її первинних енергоносіїв надходила з Росії. Після зростання до 1,8% у 2022 році ВВП Німеччини скоротився приблизно до 0,5% у 2023 році (МВФ, -0,3% за даними Комісії ЄС), оскільки промислове виробництво продовжило спад у третьому кварталі після млявої першої половини року (рис. 2.2), [46].

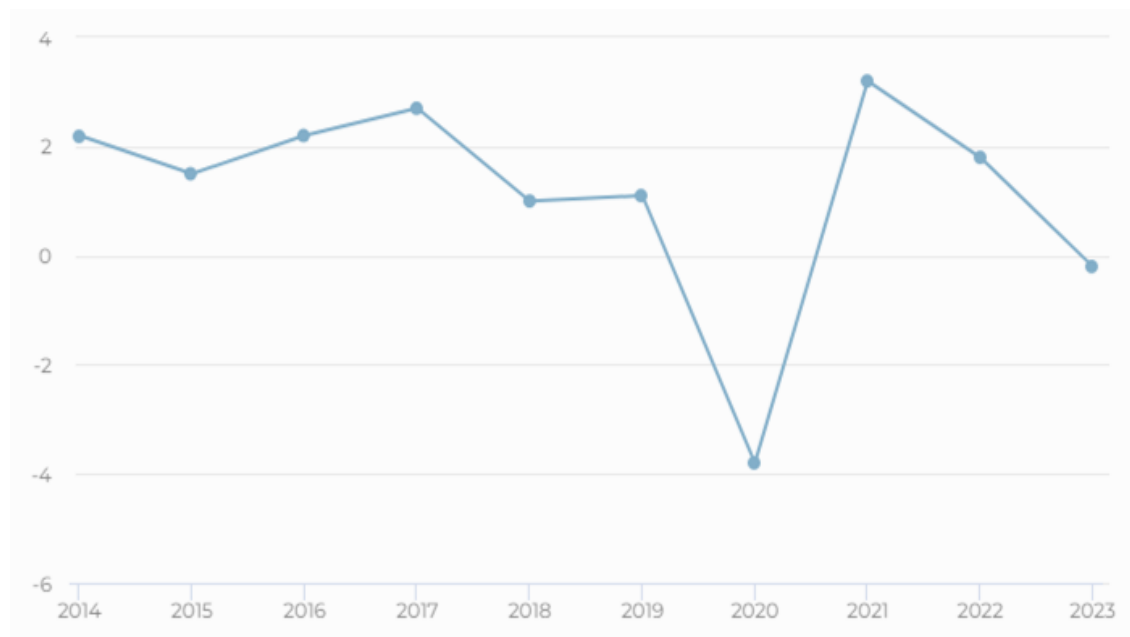

Рис. 2.2. Економічне зростання Німеччини (річні коливання ВВП, %)

Примітка: джерело [47].

Крім того, висока інфляція підірвала купівельну спроможність, негативно вплинувши на приватне споживання, тоді як обсяги експорту скоротилися через погіршення економічної ситуації в основних торговельних партнерах Німеччини. Незважаючи на постійні проблеми з ланцюгом

поставок, їх вплив помітно зменшився в 2023 році і, за прогнозами, матиме лише обмежений вплив на виробництво в 2024 році

Після слабкого економічного зростання наприкінці 2023 року зі зниженням реального ВВП на 0,3 відсотка поточні випереджаючі показники не вказували на відновлення на початку 2024 року. Останнім часом знову зіпсувалися настрої споживачів. Такі негативні фактори, як низький зовнішній попит, страйки в сфері громадського транспорту, високий рівень лікарняних серед працівників і геополітична напруженість, що призводить до затримок у ланцюзі поставок, можуть призвести до подальшої затримки очікуваного економічного відновлення [55].

Безпрецедентні заходи, вжиті для боротьби з пандемією та стабілізації економіки, а також кілька пакетів енергетичної підтримки призвели до збільшення дефіциту бюджету Німеччини в останні роки. МВФ оцінив дефіцит федерального бюджету в 2,4% ВВП у 2023 році (порівняно з 2,1% роком раніше). Очікується, що в 2024 році державний дефіцит скоротиться до 1,1% ВВП (1,6% за даними Комісії ЄС), [46]. Окрім припинення заходів, пов'язаних з енергетикою, фіскальній консолідації сприятиме значне зростання державних доходів. Однак деякі податкові ініціативи, включно з усуненням «розповзання податкових категорій», підвищенням дитячих надбавок і підтримкою зростання компаній, негативно вплинуть на державні доходи. Прогноз на 2025 рік передбачає подальше скорочення державного дефіциту до 0,6% ВВП (МВФ). Тим не менш, рішення Верховного суду щодо Фонду боротьби з кліматом і трансформацією (КТФ) може потенційно вплинути на використання інших спеціальних фондів, що може вимагати додаткового фінансування для їхніх планів витрат через збільшення надходжень і скорочення в інших сферах, що потенційно може призвести до подальшої фіскальної жорсткості.

Німецький експорт напрочуд сильно зріс у березні 2024 року через високий попит з боку США та Китаю. Вони зросли на 0,9% порівняно з попереднім місяцем лютим 2024 року до 134,1 млрд євро. Експорт також зріс

на 1,2% порівняно з березнем 2023 року. Однак настрої в німецькій експортній галузі залишаються похмурими. Хороші перспективи зростання світової економіки ще не знайшли відображення в додаткових замовленнях для німецької економіки. Натомість очікування щодо експорту станом на квітень 2024 року впали до -2,0 пункту з -1,4 пункту в березні 2024 року [44]. Виробники обладнання для обробки даних очікують значного зростання експорту. Те саме стосується виробників меблів та виробництва скла та кераміки. Падіння зафіксовано в харчовій промисловості, де оптимістичні очікування попереднього місяця не виправдалися. Те ж саме стосується і автомобільної галузі. У секторі машинобудування очікується, що експорт залишиться стабільним. Текстильна промисловість, друкарні та виробники й переробники металу очікують падіння експорту.

Інфляція в Німеччині залишається на найнижчому рівні за майже три роки. У березні 2024 року він уже впав до найнижчого рівня з квітня 2021 року на 2,2%. Тоді він становив 2,0%. У грудні 2023 року рівень інфляції все ще становив 3,7% і відтоді стабільно знижувався. Незважаючи на те, що на початку року закінчився термін гальмування цін на енергоносії та підвищення цін на CO₂ для викопних видів палива, таких як паливо, мазут і природний газ, яке також набуло чинності з січня 2024 року, ціни на енергоносії продовжують падати. Ціни на продукти харчування, які також були основним драйвером витрат, порівняно з квітнем 2023 року зросли лише на 0,5%. На думку експертів, інфляція навряд чи продовжить падати в найближчі місяці, залишаючись на рівні трохи більше двох відсотків. Більше компаній планують підняти ціни в найближчі місяці, ніж у березні 2024 року: барометр очікуваних цін піднявся до 15,1 пункту в квітні 2024 року (березень 2024 року: 14,3 пункту), [44]. Бали вказують на відсоток компаній, які мають намір підвищити свої ціни на балансі (відсоток компаній, які мають намір знизити свої ціни мінус відсоток компаній, які мають намір підвищити свої ціни).

Сільськогосподарський сектор Німеччини досить обмежений: він становить лише 0,9% ВВП, і в ньому працює 1% робочої сили країни. Щоб підтримувати популяцію, яка перевищує 200 мільйонів сільськогосподарських тварин, приблизно 50% сільськогосподарського ландшафту складається з пасовищ і орних земель, призначених для годівлі. Основні сфери виробництва в сільськогосподарському секторі, призначені для споживання людиною, охоплюють не лише продукти тваринництва, а й зернові, картоплю, цукрові буряки, олійні культури, фрукти та овочі. Крім того, для виробництва біоенергії та біоресурсів виділяються окремі ділянки пасовищ і посівів. За даними національного статистичного управління Destatis, у Німеччині налічується близько 262776 сільськогосподарських господарств, більшість з яких є одноосібними власниками, тобто більшість фермерів ведуть свій бізнес самостійно або зі своїми сім'ями. В останні роки кількість господарств, присвячених органічному землеробству, стабільно зростає і досягла 26133. Загальна площа сільськогосподарського використання становить 16,6 млн. га, середній розмір – 63,2 га [46].

Сільське господарство першим відчуває на собі вплив економічного спаду і останнім переживає негативні наслідки. Німеччина, яка має приблизно такі ж за площею родючі території, як і Україна, виробляє в 2,5 рази більше сільськогосподарської продукції. Це пов'язано не лише з низькою ефективністю українського АПК, а й із великим обсягом державної підтримки європейських фермерів та вищою вартістю продукції, виробленої в ЄС [9, с. 62].

Промисловий сектор складає приблизно 26,9% ВВП і в ньому зайнято 28% робочої сили країни. «Німеччина є найбільш промислово розвиненою країною Європи, і її економіка добре диверсифікована: автомобільна промисловість є найбільшим сектором країни, але Німеччина також зберігає інші спеціалізовані сектори, включаючи машинобудування, електричне та електронне обладнання та хімічну продукцію. Загалом тільки обробна діяльність становить 18% ВВП. Промислова діяльність зосереджена в

основному в землях Баден-Вюртемберг і Північний Рейн-Вестфалія, де знаходиться більше половини з 1600 німецьких виробничих компаній, визначених як лідери світового ринку» [46]. Згідно з останніми даними BDI, за перші дев'ять місяців 2023 року промислове виробництво впало на 1% порівняно з аналогічним періодом минулого року. У виробничому секторі обсяги виробництва за січень-вересень 2023 року скоротилися в річному обчисленні на 0,2%. У галузевому розрізі помітне зростання спостерігалось у виробництві транспортних засобів (на 14,4%) та іншого транспортного обладнання (на 8,5%). Проте більш скромні темпи зростання зафіксовано в електропромисловості (на 2,8%) та машинобудуванні (на 0,5%), [46].

Виробництво в товарному секторі в грудні 2023 р. впало на 1,6% порівняно з попереднім місяцем, що призвело до чергового помітного падіння наприкінці року. Виробництво скоротилося як у промисловості, так і в будівництві (-1,5% і -3,4% відповідно). Навпаки, енергетичний сектор знову зафіксував значне зростання (+4,1%). Нові виробничі замовлення помітно зросли в грудні порівняно з попереднім місяцем (+8,9%) після стагнації в листопаді (0,0%) і помітного зниження в жовтні (-3,8%). Після падіння на 0,8% у листопаді 2023 р. реальні роздрібні продажі без урахування автомобілів знизилися ще на 1,6% у грудні. У річному обчисленні сектор роздрібної торгівлі в грудні зазнав падіння реальних продажів на 1,8% [55].

Економіка Німеччини більше, ніж її європейські партнери, залежить від секторів, які зазнали потрясінь і все ще не виробляють. Однак ці сектори також мають потенціал для відновлення. Наприклад, виробництво в хімічному/фармацевтичному секторі, на який негативно вплинуло зростання вартості енергоносіїв, у лютому-березні 2024 року було майже на 7% нижчим, ніж у березні 2022 року, але на 7% вищим за середнє значення у 2023 році. Крім того, Німеччина залишається відкритою економікою. Експорт товарів і послуг становить 50% її ВВП (порівняно з 32% у Франції), тому країна виграє від відновлення європейського зростання. Незважаючи на те, що експорт уже сприяв зростанню в першому кварталі, нові промислові

замовлення підкреслюють, що так має бути й надалі: із середнім рівнем індексу 93,6 за останні 6 місяців для замовлень з Єврозони в порівнянні з 83,6 для внутрішнього ринку Німеччини (база 100 у 2021 році), [48].

Зростання сектору послуг в останні роки було зумовлене в основному високим попитом на послуги, пов'язані з бізнесом, і розвитком нових технологій, які сприяли створенню цілих нових галузей у третинному секторі. Інформаційні та електронні послуги є однією з динамічних форм послуг, так звана «нова економіка». На світовому ринку інформаційних послуг доменом є розвинені країни, зокрема Німеччина [2, с. 68].

Сектор послуг Німеччини є провідним роботодавцем (71% робочої сили) і забезпечує 62,7% ВВП країни (табл. 2.1). Сектор діяльності готелів і підприємств громадського харчування також відіграє важливу роль із загальним оборотом у 104 мільярди євро (за даними Destatis), [46].

Таблиця 2.1

Розподіл економічної діяльності за секторами

Показник	Сільське господарство	Промисловість	Послуги
Зайнятість за секторами (% від загальної зайнятості)	1.3	27.6	71.1
Додана вартість (% ВВП)	1.1	26.7	62.7
Додана вартість (річна % зміна)	-4,6	-0,5	2,8

Примітка: складено на основі [51].

Банківська система Німеччини складається з трьох інституцій: приватних комерційних банків, банків державного сектору та кооперативних банків. Сегмент із найбільшою часткою активів у банківській системі складається з приватних комерційних банків, що становлять приблизно 40% загальних активів, тоді як на кооперативні банки припадає близько 12% (за даними Європейської банківської федерації). Загалом німецька економічна модель значною мірою спирається на щільну мережу малих і середніх підприємств (МСП), часто дуже відкритих до міжнародного середовища: згідно з останніми даними Destatis, близько 56% від загальної кількості зайнятих працюють у МСП, причому частка осіб, зайнятих на

мікропідприємствах, становить 18%, тоді як 21% працює на малих і 17% на середніх підприємствах [46].

Сьогодні лідерами ринку морських послуг є країни з виходом до моря та/або океану, розвиненою портовою інфраструктурою та транспортним флотом (у тому числі Німеччина).

Креативні індустрії мають потенціал для збільшення національного багатства та створення робочих місць шляхом створення та використання інтелектуальної власності. Це включає такі економічні сектори: відпочинок, архітектура, мистецтво, сучасні цифрові технології, дизайн, мода, кіно, інтерактивне програмне забезпечення, музика, прикладне мистецтво, програмне забезпечення, телебачення та радіо. Зараз креативні індустрії створюють близько 1,5 мільйона робочих місць, а загальна кількість креативних індивідуальних підприємців у Німеччині зросла на 21% за останні 10 років у порівнянні з 1,5% в інших секторах економіки. Крім того, сектор креативних індустрій наразі генерує від 5 до 14 відсотків ВВП у розвинених країнах із прогнозованими річними темпами зростання виробництва порівняно з традиційними секторами економіки. Висока прибутковість креативної економіки стимулює процеси перерозподілу на користь капіталу, який формує ринки креативних продуктів. Нині річний оборот німецької креативної індустрії перевищує 70 мільярдів євро [9, с.301].

Оборонно-промисловий комплекс щорічно отримує від 0 до 4 млрд. доларів США доходу від продажу своєї продукції в Німеччині, від експорту в Україну – від 500 млн доларів США до 1,2 млрд. доларів США [9, с. 316].

На початку 2023 року ринок праці розвивався дещо сприятливіше через теплу погоду. Сезонно скоригований рівень безробіття в січні скоротився на 2 тис. осіб. У грудні на ринку праці спостерігалось зростання зайнятості, а кількість робочих місць, на які сплачуються внески соціального страхування, також дещо зросла в листопаді [55].

За оцінками МВФ, у 2023 році безробіття становило 3,3% порівняно з 3,1% роком раніше, а зростання зарплати становило в середньому 6,1% на рік

у першому півріччі. МВФ прогнозує, що рівень безробіття залишиться на нинішньому рівні в 2024 році, а потім знизиться до 3,1% у 2025 році (табл. 2.2). Щоб подолати нестачу кваліфікованої робочої сили, ОЕСР рекомендує посилити стимули до роботи для жінок, людей похилого віку та осіб з нижчими доходами, чого можна досягти шляхом удосконалення програм підготовки та навчання дорослих та спрощення визнання кваліфікацій для мігрантів і біженців. З ВВП на душу населення (ПКС) 66 038 доларів США Німеччина є однією з найбагатших країн світу (МВФ, 2023). Тим не менш, згідно з даними Destatis, близько 20,9% населення країни перебувають під загрозою бідності або соціальної ізоляції: у 2022 році 14,7% населення перебували під загрозою бідності, 6,1% зазнали серйозних матеріальних і соціальних злиднів, а 9,7% жили в домогосподарстві з дуже низькою інтенсивністю праці [46].

Таблиця 2.2

Основні показники економіки Німеччини

Показники	2022	2023	2024	2025	2026
ВВП (млрд. дол. США)	4,085.68	4,429.84	4,700.88	4,960.29	5,181.79
ВВП (постійні ціни, річна % зміна)	1.8	-0.5	0.9	2.0	1.9
ВВП на душу населення (дол. США)	48,756	52,824	56,037	59,135	61,807
Дефіцит федерального бюджету (% ВВП)	-2.1	-2.4	-1.1	-0.6	-0.6
Загальний борг (% ВВП)	66.1	65.9	64.0	61.8	59.9
Рівень інфляції (%)	-	6.3	3.5	2.2	2.1
Рівень безробіття (% робочої сили)	3.1	3.3	3.3	3.1	3.0
Поточний рахунок (млрд. дол. США)	170.76	265.62	309.11	322.13	319.77
Поточний рахунок (% ВВП)	4.2	6.0	6.6	6.5	6.2

Примітка: складено на основі [56]

Хоча внутрішнього попиту знову не вистачало в I кварталі, він повинен підтримуватися ринком праці, який залишається активним (59 000 чистих нових робочих місць у 4 кварталі 2023 р. та 26 000 у I кварталі 2024 р). Однак, незважаючи на зниження інфляції в останні квартали та перспективи зниження процентної ставки ЄЦБ, спостерігається лише часткове покращення впевненості домогосподарств (-20,9 у травні 2024 року порівняно з -24,2 у квітні, але все ще на 13 пунктів нижче) рівня березня 2022 року), що свідчить про те, що ця підтримка має залишатися помірною.

Падіння цін на енергоносії, нижчі темпи інфляції, пом'якшення монетарної політики та відновлення світової економіки, від чого виграє орієнтована на експорт економіка Німеччини, мають забезпечити відновлення як для приватних домогосподарств, так і для промисловості. Очікується, що приватне споживання, яке обумовлене зростанням реальної заробітної плати та стабільним ринком праці, стане важливим поштовхом для зростання [44].

Економіка Німеччини стикається з кількома викликами, зокрема старінням населення, потребою в цифровій трансформації та переходом до більш стійких та екологічно чистих методів виробництва. Зокрема, перехід на електромобілі створює ризики для автомобільної промисловості. Крім того, модель зростання на основі експорту була поставлена під сумнів в епоху зростання напруженості в торгівлі.

Очікується, що економічне зростання буде нижчим за середній показник Єврозони в найближчі роки через порівняно поганий демографічний прогноз, залежність від зовнішнього попиту та залежність країни від традиційних галузей, таких як виробництво автомобілів з двигунами внутрішнього згоряння. Більш позитивним є те, що інфляція буде помірною, а державний борг залишатиметься невеликим.

Незважаючи на позитивні сигнали, структурні проблеми залишаються. Уряд Німеччини повинен продовжувати працювати над зміцненням

Німеччини як місця для бізнесу, щоб знову досягти більшого зростання в середньостроковій та довгостроковій перспективі.

2.2. Тенденції торгівлі України та Федеративної Республіки Німеччина

Розглянемо спочатку тенденції торгівлі в кожній країні окремо, а потім торговельні відносини України з Німеччиною.

В даний час у міжнародній торгівлі значно скоротилася частка сировини і швидко зросла частка готової продукції. У таких країнах, як Німеччина, частка готової продукції в експорті становить близько 90%. Загалом на продукцію промисловості припадає менше двох третин світового експорту, і ця частка продовжує збільшуватися, тоді як на сировину та продукти харчування припадає менше однієї третини [7, с. 45].

У 2021 році в Німеччині промислова продукція становила 84% від загального експорту товарів, мінеральне паливо – 3%, продовольство – 5%, руди та метали – 3% та сільськогосподарська сировина – 1%, інші категорії становили 4% від загального обсягу. У цьому ж періоді промислова продукція становила 72% від загального імпорту товарів, мінеральне паливо – 9%, продукти харчування – 8%, руди та метали – 5%, сільськогосподарська сировина – 1%, інші товари – 5% від загального обсягу. У 2022 році загальний обсяг експорту становив 1640 мільярдів доларів США, а імпорту – 1517 мільярдів доларів США [47].

Економіка Німеччини зафіксувала середні темпи зростання експорту на 2,7% протягом десятиліття до 2022 року, що нижче середнього показника по євронзоні в 3,8% (рис. 2.3). В 2022 році зростання експорту в Німеччині склало 3,3% [47]. Номінальний експорт товарів і послуг суттєво впав у грудні 2023 року – на 5,3% у порівнянні навіть з листопадом. У квартальному порівнянні (4 квартал проти 3 кварталу) показники зросли на 0,3%. Падіння

експорту товарів у грудні було масовим: поставки як до ЄС, так і до інших країн були значно нижчими, ніж у листопаді (Китай: -7,9%), [55].

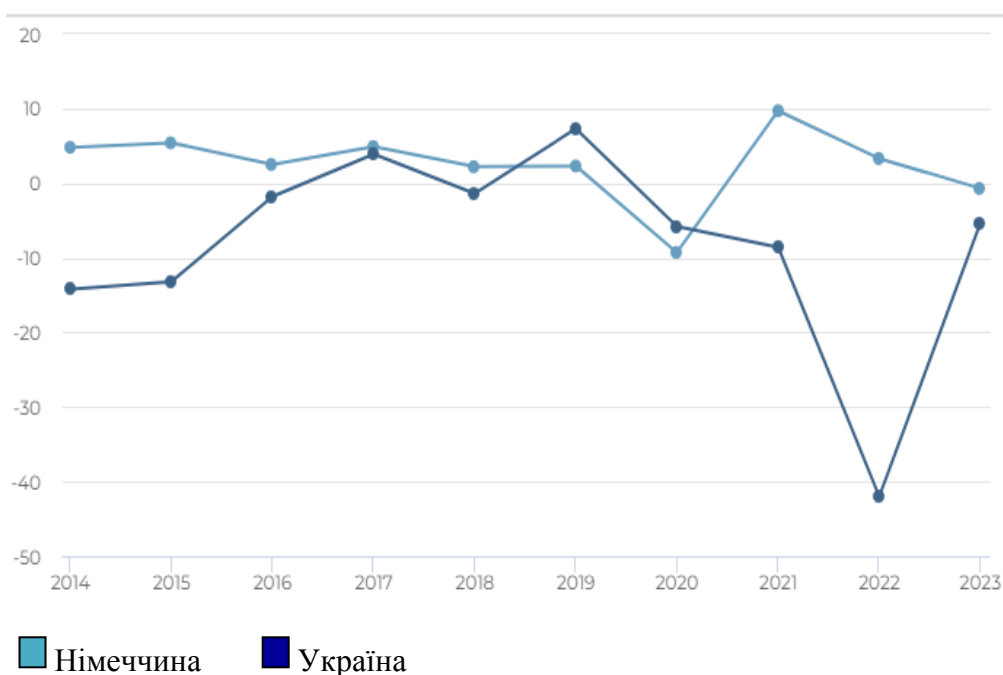

Рис. 2.3. Експорт Німеччини та України в 2014-2023 рр., %.

Примітка: джерело [46].

Середній темп зростання імпорту - в 3,7% протягом десятиліття до 2022 року, що нижче середнього показника в 4,0% для Єврозони (рис. 2.4).

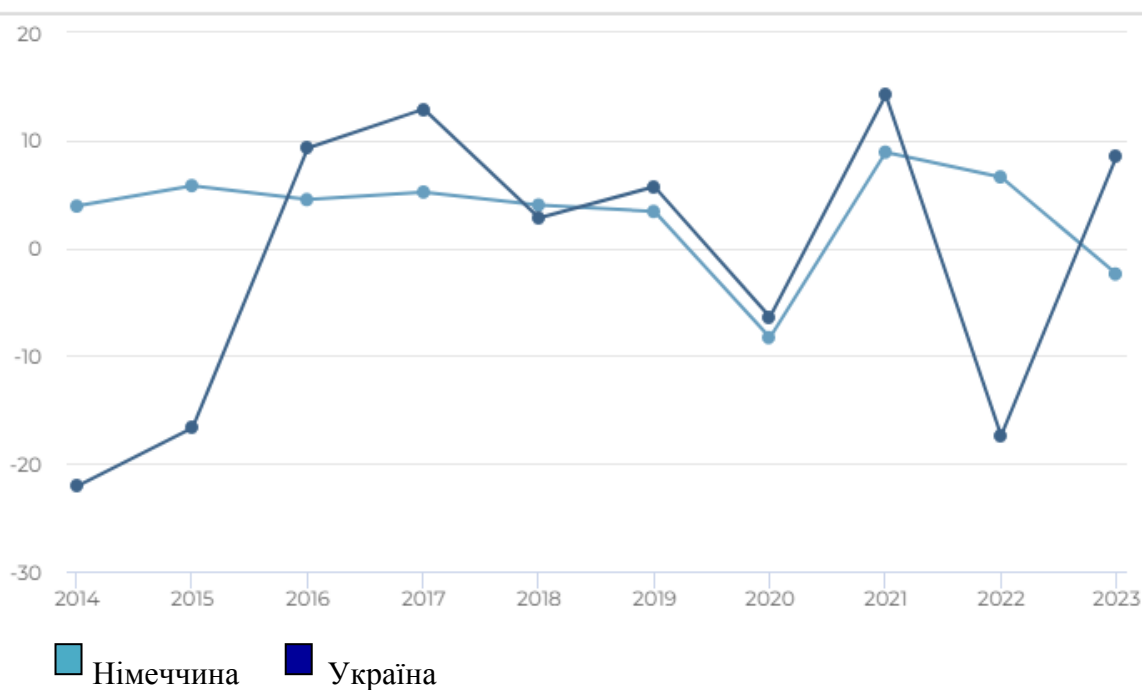

Рис. 2.4. Імпорт Німеччини та України в 2014-2023 рр., %.

Примітка: джерело [46].

У 2022 році зростання імпорту Німеччини становило 6,6% [46]. Водночас номінальний імпорт товарів і послуг впав у 2023 році ще більше, ніж експорт (-5,9%). Показники впали на 0,9% у кварталному вимірі та на 6,1% у річному вимірі. Після погіршення в 2021 і 2022 роках умови торгівлі для Німеччини покращилися в минулому році (2023 порівняно з 2022: +8,7%), що також відображено в торговому балансі. Сукупний баланс торгівлі товарами та послугами в 2023 році склав 177,2 мільярда євро (з урахуванням сезонних факторів), приблизно вдвічі вищий, ніж у попередньому році (88,4 мільярда євро). Місячне позитивне сальдо торгового балансу майже не змінилося в грудні (17,5 млрд євро, листопад: 17,6 млрд євро). Провідні індикатори зовнішньої торгівлі наразі надсилають неоднозначні сигнали та свідчать про досить стриманий розвиток, частково через те, що деякі товари вимагають довшого часу транспортування внаслідок атак у Червоному морі та змін у маршрутах доставки [55].

Експортні очікування ще більше погіршилися на початку року (з -7,1 пункту до -8,4) в результаті падіння замовлень у ключових секторах, таких як автомобільна промисловість, машинобудування та електротехніка [55].

У 2022 році Німеччина здійснила найбільше торгівлі з Китаєм, майже на 299 мільярдів євро (рис. 2.5). До трійки лідерів також увійшли США та Нідерланди. Вартість торгівлі з переліченими країнами стосується як імпорту, так і експорту.

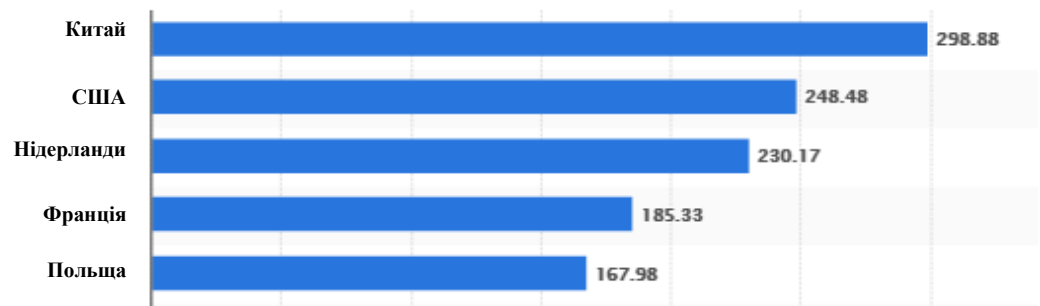

Рис. 2.5. Провідні торгові партнери Німеччини у 2022 році за загальним обсягом зовнішньої торгівлі.

Примітка: джерело [52].

На рисунку 2.5 показано найважливіших торговельних партнерів Німеччини, на які припадала найбільша частка експорту та імпорту товарів у 2022 році. Як бачимо, до першої п'ятірки країн Східної Європи увійшла лише Польща. Загалом німецька економіка активно розширює співпрацю зі Східною Європою. І плюсом для нас є те, що торгівля між Німеччиною та Україною має найвищі темпи зростання.

Багато німецьких компаній мають представництва в Україні. Крім Посольства Федеративної Республіки Німеччини, їхні інтереси в Україні також представляє «Делегація німецької економіки», що представляє Асоціацію торговельно-промислових палат Німеччини.

Німецько-українська торгово-промислова палата (АНК Україна) є частиною глобальної мережі Торгово-промислових палат Німеччини (АНК). Організація була заснована в Києві в 2016 році і з того часу підтримує розвиток міжнародного бізнесу українських і німецьких компаній і стала важливою платформою для двосторонніх економічних обмінів. У Німеччині Зовнішньоторговельні палати (АНК) тісно співпрацюють з мережею Німецьких торгових палат (ІНКs). ІНКs та АНКs співпрацюють для підтримки німецьких компаній у встановленні та розширенні економічних зв'язків за кордоном. Основним об'єднанням торгово-промислових палат Німеччини є Асоціація торгово-промислової палати Німеччини (DІНК), яка координує та підтримує мережу АНК. Тісна співпраця з німецькими бізнес-асоціаціями забезпечує постійні зв'язки Зовнішньоторговельних палат (АНК) з промисловістю та ринками. Згідно з рішенням німецького Бундестагу, Зовнішньоторговельні палати частково фінансуються Федеральним міністерством економіки та енергетики Німеччини [20].

За різними показниками Німеччина входить якщо не в першу трійку, то в першу п'ятірку країн, що підтримують Україну, як за вогневою потужністю, так і за вартістю допомоги.

У 2022 році зовнішня торгівля України зазнала суттєвих структурних змін у географії, складі продукції та умовах транспортування з початком

повномасштабної загарбницької війни росії. Ця війна стала основним фактором змін, негативно вплинувши як на вітчизняне виробництво і фізичний доступ до зовнішніх ринків. Заходи з підтримки торгівлі міжнародних партнерів України, спрямовані на пом'якшення шоку, стали ще одним фактором змін. Зовнішня торгівля залишається ключовим компонентом для відновлення макроекономічної стабільності, покращення зовнішнього балансу та стимулювання економічного відновлення. У 2022 році зовнішня торгівля України різко впала. Імпорт спочатку був «у глибокому шоці», а потім швидко відновився, тоді як експорт – набагато слабше. За результатами 2022 року: експорт склав 44,1 млрд дол. США (скорочення на 35%); імпорт – 55,3 млрд дол. США (скорочення на 24%), (рис. 2.5). Дефіцит торгового балансу зріс до 11 млрд дол. Загальний експорт товарів скоротився на 35% , проте експорт до ЄС зріс з 39% до 63%, підвищуючи роль ЄС як основного пункту призначення експорту. Експорт до Китаю та інших ринків впав. Імпорт впав на 24% у 2022 році, менше ніж експорт. Імпорт з ЄС впав незначно, тим самим збільшивши частку майже до половини (56%), тоді як інші ринки впали. Зараз Україна має позитивне сальдо торгівлі з ЄС [5].

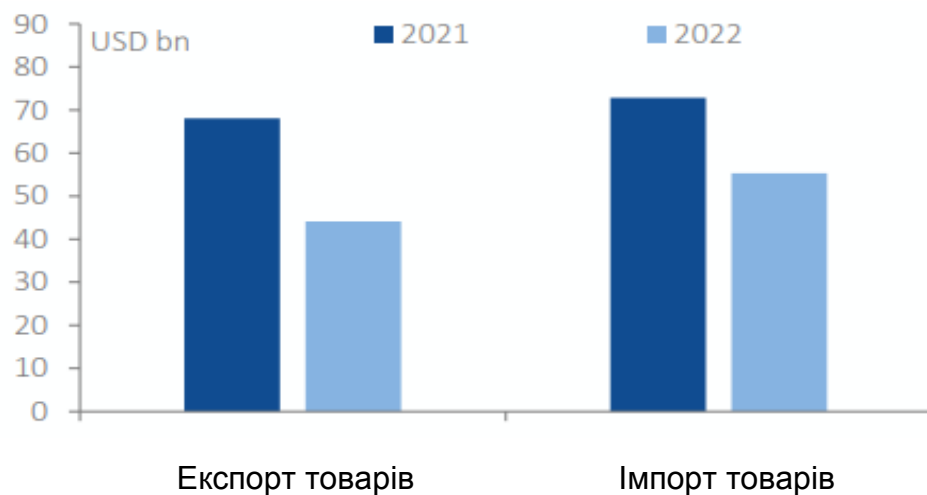

Рис. 2.5. Товарний експорт та імпорт України в 2021-2022 рр.

Примітка: за даними Державної служби статистики України [19].

Український експорт скоротився нерівномірно за видами продукції: (-16%) – падіння в агропродовольчій сфері; (-62%) – метали; (-49%) –

мінерали. Структура українського експорту сильно змінилася: агропродовольча галузь – 68 %; метали – 14%; корисні копалини – 10%. Морський портовий експорт був можливий лише для певні агропродовольчих товарів та заблокований для металів, мінералів та інших товарів. Через значно вищі логістичні витрати експортери отримали менші прибутки або взагалі не отримали через різке глобальне зростання цін на товари. Експорт кількох ключових агропродовольчих товарів, в т.ч. кукурудзи, соняшнику та ріпаку, а також соєвих бобів, зростав завдяки збільшенню обсягів [14].

Українська ІТ-індустрія переживає стрімке зростання. За останні 6 років частка комп'ютерних послуг у загальній структурі експорту зросла з 15,9% до 45,6%. А частка ІТ-сектору у ВВП країни зросла з 2,1% до 4,6% [43].

Зміни в імпорті були неоднозначними - імпорт мінерального палива впав лише на 11% номінально, оскільки були менші фізичні обсяги, що врівноважується збільшенням на 59% поставки бензину та дизельного палива. Імпорт техніки скоротився на 35%, але імпорт генерації та зберігання електроенергії значно зріс: електричні установки: +214%, електроаккумулятори: +111%. У результаті відбулися зміни в структурі імпорту, менш виражені, але помітні: мінеральне паливо – 23%, машини – 16%; хімікати - 11%; транспортне обладнання – 10% [14]. Зростання ролі мінерального палива відбулося завдяки високій світовій ціні.

Хоча на Україну припадає невелика частка зовнішньої торгівлі Німеччини, вона є однією з країн з найвищими темпами зростання імпортової та експортної торгівлі з Німеччиною. Німеччина є одним із найважливіших торгових та інвестиційних партнерів України (додаток А).

Найважливішими товарами для німецького експорту є машини, транспортні засоби, хімічна продукція та електротехнічна продукція. Основним експортом України є текстиль, одяг, метали / сплави / вироби із заліза та хімічна продукція.

Аналізуючи динаміку зовнішньоторговельних операцій між Україною та Німеччиною з 2001 по 2021 роки (див. табл. 2.3), можна побачити, що в цілому спостерігається тенденція зростання показників експорту та імпорту товарів. У 2004, 2009, 2015 та 2020 роках фіксувався спад, і падіння імпорту було більш відчутним.

Таблиця 2.3

Показники двосторонньої торгівлі товарами
між Україною та Німеччиною, тис. дол. США

Роки	Експорт	Імпорт	Сальдо
2001	710869,41	1380182,97	-669313,56
2002	755422,38	1658209,57	-902787,19
2003	1423824,22	2273457,87	-849633,65
2004	524997,74	352194,52	172803,22
2005	1286236,92	3384244,01	-2098007,09
2006	1283847,3	4267603,9	-2983756,6
2007	1644519,2	5829975,6	-4185456,4
2008	1837105,4	7165287,8	-5328182,4
2009	1248125,7	3852129,1	-2604003,4
2010	1499472,9	4603082	-3103609,1
2011	1763830,5	6865714,2	-5101883,7
2012	1645030,3	6807143,2	-5162112,9
2013	1603784,9	6771002,9	-5167217,9
2014	1590590,3	5361520,6	-3770930,3
2015	1328677,4	3975626,5	-2646949,1
2016	1423735,2	4318445,9	-2894710,7
2017	1754185,7	5445028,2	-3690842,5
2018	2208355,5	5983348,8	-3774993,3
2019	2383003,1	5986873,6	-3603870,5
2020	2071739,4	5339677,7	-3267938,3
2021	2866373,4	6284374,9	-3418001,5

Примітка: джерело [19]

Щодо експорту послуг, то у 2020 році Україна експортувала до Німеччини на суму 464 мільйони доларів, причому найбільше за вартістю було послуг у сфері транспорту (213 мільйонів доларів), комп'ютерних та

інформаційних послуг (129 мільйонів доларів) та інших бізнес-послуг (90,7 мільйона доларів), [50]. У 2022-2023 роках динаміка двосторонньої торгівлі знизилася через російську агресію в Україні. Однак це в першу чергу стосується експорту з України до Німеччини, оскільки імпорт з Німеччини в Україну залишається на стабільному рівні.

У 2022 році Німеччина експортувала в Україну 5,87 млрд дол. Основними продуктами, які Німеччина експортувала в Україну, були автомобілі (437 млн дол.), фасовані ліки (239 млн дол.) і нафтовий газ (154 млн дол.). За останні 5 років експорт Німеччини в Україну зріс у річному вимірі на 42%, з 1,02 млрд дол. у 2017 році до 5,87 млрд дол. у 2022 році [50]. У 2022 році Німеччина не експортувала жодних послуг в Україну.

У 2022 році Україна експортувала до Німеччини на суму 1,93 млрд дол. Основними товарами, які Україна експортувала до Німеччини, були ізольований дріт (368 млн дол.), насіння ріпаку (202 млн дол.) і кукурудза (120 млн дол.). За останні 5 років експорт України до Німеччини зріс на 36,9%, у вартісному вимірі – з 400 мільйонів доларів у 2017 році до 1,93 мільярда доларів у 2022 році, [50].

Водночас Федеративна Республіка Німеччина залишається одним із світових лідерів у торгівлі товарами з нашою державою, посідаючи 6 місце у світі за обсягом українського експорту та 2 місце – за імпортом. Серед європейських країн Німеччина займає друге місце за товарообігом з нашою державою. У 2023 році вартісний товарообіг між Україною та Німеччиною скоротився і становив приблизно 6,29 млрд доларів. Український експорт скоротився до 1,83 млрд доларів, а імпорт з Німеччини дещо зріс до 4,45 млрд доларів [34].

У березні 2024 року Німеччина експортувала з України на суму 550 млн євро та імпортувала на 252 млн євро, в результаті чого торговельний баланс склав 298 млн євро. У період з березня 2023 року по березень 2024 року експорт Німеччини скоротився на -607 млн євро (-52,4%) з 1,16 млрд

євро до 550 млн євро, тоді як імпорт зріс на 25,7 млн євро (11,4%) з 226 млн євро до 252 млн євро, [50].

На рисунках 2.6, 2.7 – дані щодо експорту та імпорту українських товарів до / з Німеччини у розрізі товарних груп в 2023 році.

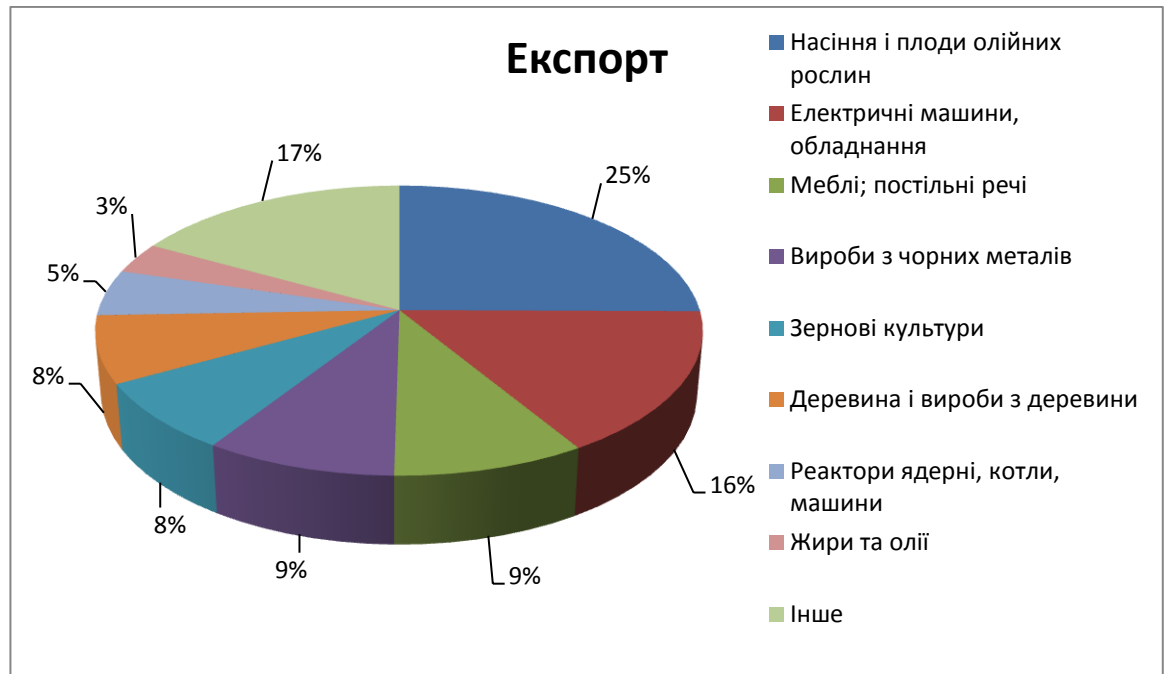

Рис. 2.6. Товарна структура експорту України до Німеччини в 2023 р.
Примітка: побудовано автором за джерелом [6].

В 2023 році до найважливіших товарів, які експортувалися з України до Німеччини, належали: насіння і плоди олійних рослин (25%); електричні машини, обладнання (16%); меблі; постільні речі (9%); вироби з чорних металів (9%). Отже, структура експорту України до Німеччини ще недостатньо диверсифікована, а її експортний потенціал не повністю використаний. Але Німеччина підтримувала українських виробників під час війни попитом.

Через скорочення внутрішнього виробництва та логістичні труднощі Україна з початку війни значно скоротила експорт продукції гірничо-металургійного комплексу (ГМК) до Німеччини. З 2021 по 2023 передвоєнні поставки української руди і сталі в країну закономірно скоротилися з 1,7 млн тонн до 89 тис. тонн. До 2022 року залізна руда була найбільшою позицією українського ГМК в експорті до Німеччини, але її поставки скоротилися з 1,6

млн тонн у 2021 році до нуля в 2023 році. З початком війни українські видобувні компанії скоротили обсяги виробництва, а їхні логістичні можливості до відкриття морського коридору дозволяли експортувати лише до сусідніх країн. Однак достатня пропозиція залізної руди на світовому ринку дозволила Німеччині знову зосередитися на інших ресурсах. За підсумками 2023 року найбільшими постачальниками військової техніки в країну стали Канада (1,34 млрд євро), ПАР (757 млн євро) і Бразилія (752 млн євро). У структурі експорту металопродукції з України до Німеччини найбільшу додану вартість мали труби. У 2023 році їх питома вага становила 19% від загального обсягу імпорту у вартісному виразі та 10% у тонна. Німеччина також важлива для українського експорту дроту [5].

Після початку військового вторгнення росії Німеччина стала не лише головним політичним партнером, а й економічним партнером, постачальником важливих для України та її економіки товарів. Так, в 2023 році основну частину імпорту з Німеччини становили засоби наземного транспорту (24%); реактори ядерні, котли, машини (16%); фармацевтична продукція (9%), (рис. 2.7).

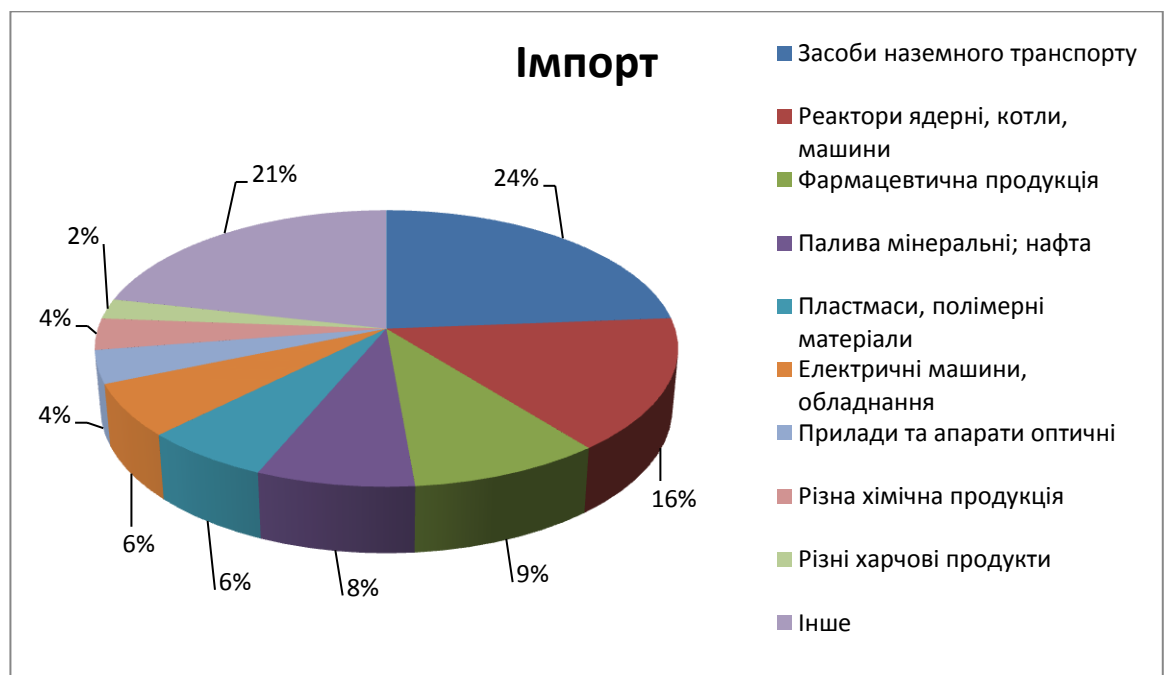

Рис. 2.7. Товарна структура імпорту в Україну з Німеччини в 2023 р.
Примітка: побудовано автором за джерелом [6].

Для порівняння: у 2022 році Німеччина посіла 5 місце за індексом економічного розвитку ($ECI = 1,78$) і 3 місце за загальним обсягом експорту (1,6 трлн. дол. США). Того ж року Україна посіла 44 місце за індексом економічного розвитку ($ECI = 0,5$) і 61 місце за загальним обсягом експорту (47,1 млрд доларів), [50]. Тобто Німеччина залишається однією з найважливіших країн з точки зору імпорту та експорту, а також однією з найрозвиненіших країн.

Висновки до розділу 2

Німеччина є найбільшою та найбільш густонаселеною економікою ЄС і четвертою за розміром номінального ВВП у світі. Вона відіграє ключову роль на арені ЄС.

Німеччина відома своєю промисловою потужністю, особливо в автомобільній, машинобудівній та хімічній галузях. Вона також може похвалитися сильним сектором послуг із значним акцентом на фінансових послугах, ІТ та туризмі.

Економіка Німеччини характеризується високою технологічністю та кваліфікованою робочою силою. Німеччина є третім за величиною експортером у світі та найбільшим експортером у ЄС.

Зростання напруженості в торгівлі, а також обмеження пропозиції та слабкий глобальний попит на товари внаслідок пандемії вплинули на економіку.

Недостатнє зростання Німеччини в останні роки продовжилося в 2023 році. Однак німецька економіка, схоже, отримує користь від відновлення, яке спостерігається в інших країнах Єврозони, що може прискорити її зростання в майбутньому.

Незважаючи на воєнний стан, Україна продовжує імпортувати та експортувати товари та послуги для підтримки національної економіки, переважно за допомогою Європейського Союзу.

До 2022 року результати зовнішньоекономічної співпраці України та Німеччини демонстрували позитивну динаміку. За 5 років (2017-2021) експорт України до Німеччини зріс на 36,9%.

У 2022-2023 роках динаміка двосторонньої торгівлі знижувалася через російську агресію в Україні. Однак це в більшій мірі впливає на експорт з України до Німеччини, аніж на імпорт з Німеччини в Україну.

Незважаючи на те, що загальний баланс зовнішньої торгівлі залишається від'ємним, Німеччина залишається однією з найважливіших країн з точки зору імпорту та експорту. Проте слід зазначити, що війна в Україні дещо обмежує українсько-німецьку співпрацю (і зовнішньоекономічну діяльність країни в цілому). Тим не менш, Німеччина активно працює над захистом інтересів України.

Німеччина є найбільш економічно розвиненою країною в ЄС і важливим торговельним партнером України, тому вивчення, аналіз та визначення векторів розвитку зовнішньоторговельного співробітництва між Україною та Німеччиною матиме велику роль у загальній картині економічної ситуації в Україні.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ДЛЯ ПОДАЛЬШОЇ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ ТА ФЕДЕРАТИВНОЇ РЕСПУБЛІКИ НІМЕЧЧИНА

Незважаючи на повномасштабну війну в Україні, 99% компаній-учасників німецьких бізнес-асоціацій працюють, 63% інвестують у свій бізнес [43]. Ці компанії витривалі та залишаються надійними партнерами, незважаючи на численні виклики та труднощі. Крім того, у 83% цих компаній мобілізували працівників, що є додатковим викликом для роботодавців. Тим не менш, компанії підтримують своїх мобілізованих працівників і збройні сили, щоб зробити свій внесок у перемогу України. Інші виклики для компаній в Україні включають логістику, реструктуризацію ланцюга постачання, відтік мізків, скорочення внутрішнього ринку та брак фінансування. Тому для України важливі підтримка міжнародних компаній через співпрацю з українськими компаніями, закупівля українських товарів та розвиток спільних інвестиційних проектів. Це надзвичайно важливо для економічного відновлення України. Україні необхідна довгострокова підтримка від німецької бізнес-спільноти.

Якщо раніше німецькі підприємства імпортували металопродукцію з України, то зараз, навпаки, постачають певну продукцію для реконструкції. Війна, розв'язана росією, суттєво вплинула на металургійну галузь у цілому. Незважаючи на численні виклики, українські компанії залишаються відданими виробництву продукції та виконанню зобов'язань перед споживачами. Одним із найбільших викликів у цей період була реструктуризація ланцюгів постачання, оскільки обсяги виробництва занадто великі для внутрішнього ринку. До повномасштабного вторгнення 80% продукції підприємств експортувалося через українські морські порти. Проте з початком російської агресії та блокування портів логістика стала серйозною проблемою, оскільки вантажі були перенаправлені на залізницю, що спричинило значне завантаження транспорту на західному кордоні України.

Раніше підприємства менше експортували до ЄС, але за останні півтора року збільшили свою присутність на європейських ринках через скасування квот. Наразі логістика покращилася, а ланцюги поставок реструктуризовані. Компанії продовжують підтримувати та виплачувати зарплату своїм співробітникам.

Процес євроінтеграції дозволить підприємствам швидше перейти на сучасні екологічні стандарти, зокрема в металургійній галузі.

З нагоди конференції з відновлення України, що пройшла у Берліні в червні 2024 року, провідні експортно-кредитні агенції Німеччини та інвестиційні страховики підписали Меморандум про співпрацю щодо підтримки України. Німеччина є піонером у покритті економічних і політичних ризиків для німецьких експортерів та інвесторів в Україні. Проте міжнародна координація зобов'язань є важливою. Тому досягли угоди між 13 Експортно-кредитними агентствами та страховими компаніями з різних країн, які створять формат діалогу та культуру розподілу ризиків. Це допоможе покращити інструменти сприяння зовнішній торгівлі відповідних країн, мобілізувати приватний капітал і використовувати потенціал української економіки. Меморандум має на меті активізувати двосторонню торгівлю та німецькі інвестиції в Україну та таким чином підтримати відбудову в Україні. Україна має бути визнана на міжнародному рівні як привабливий торговий та інвестиційний партнер. Через меморандум підписанти підкреслюють свою претензію бути піонерами у просуванні економічної, соціальної, інфраструктурної та екологічної реконструкції України [49].

Україна прагне співробітництва з Німеччиною в економічній сфері, вітаючи інвестиції в зелену енергію (водень) та інфраструктуру в рамках своїх зусиль з реконструкції, а також пропонуючи німецькому бізнесу перспективу отримання прибутку за рахунок росії, яка є і залишатиметься об'єктом економічних санкцій. Україна також розглядає Німеччину як головного гравця ЄС у контексті майбутнього розширення блоку. Вона

прагне отримати членство в ЄС якнайшвидше. Київ прагне вплинути на позицію Німеччини, оскільки Берлін є не лише головною особою, яка приймає рішення щодо форми та розміру допомоги, запропоновану в рамках ЄС і G7 (і в переговорах із США), але вона також може запропонувати значний внутрішній державний і приватний капітал. З моменту відновлення незалежності Україна розглядала себе як ключову європейську державу та підкреслювала свій територіальний, демографічний та економічний потенціал таким чином, щоб натякати на те, що вона прагне приєднатися до групи ключових гравців. Російське вторгнення та героїчний опір України лише посилили переконання, що Київ відіграватиме особливу роль у Європі, коли переможе росію [42].

Серед українського ділового співтовариства існує великий інтерес і попит на партнерство в бізнесі з Німеччиною. Існує також значний потенціал для співпраці, зокрема в контексті угоди про вільну торгівлю та асоціацію з ЄС і майбутніх переговорів щодо вступу до ЄС.

Уряд Німеччини погодив 15 заходів для підтримки бізнесу та приватних осіб у просуванні економічного відновлення в Україні. Кабінет міністрів України у квітні 2024 року прийняв «документ про ключові принципи», в якому викладаються ці заходи [45]. У центрі уваги будуть гранти та процентні субсидії для малих і середніх підприємств в Україні та інвестиційні гарантії для німецького бізнесу. Використовуючи ці заходи як відправну точку, Міністерство розвитку Німеччини планує працювати з українським урядом над створенням інституції для сприяння економічному відновленню в Україні. Життєво важливо, щоб економіка продовжувала функціонувати, а Україна могла фінансувати її відновлення. Одним із найефективніших важелів є пільгове фінансування для малих і середніх українських підприємств.

Вторгнення Росії в Україну завдало країні великих втрат і шкоди. Світовий банк наразі оцінює, що відновлення коштуватиме близько 486 мільярдів доларів США [45]. Це відновлення неможливо профінансувати

лише за рахунок державних коштів. Саме тому уряд Німеччини зосереджується на активному залученні приватного сектора до процесу відновлення та модернізації в Україні. Ухвалений Кабміном має на меті більш тісне поєднання інструментів сприяння зовнішній торгівлі та інвестиціям з інструментами співпраці для розвитку. Він також використовує багатосторонні інструменти для сприяння економічному розвитку.

Малі та середні підприємства (МСП) є основою економіки України; вони створюють дві третини доданої вартості та забезпечують понад 80 % робочих місць у країні. Саме тому підтримка уряду Німеччини зосереджена на МСП. Одним із ключових інструментів є Український фонд розвитку бізнесу (BDF). Він був заснований ще в 1999 році Україною та банком KfW і став головним державним інструментом сприяння розвитку малого та середнього бізнесу в країні. BDF продовжував підтримувати бізнес протягом усієї війни, допомагаючи їм залишатися на плаву. Це дало змогу близько 40 тис. мікро-, малих і середніх підприємств зберегти свої позиції на ринку, продовжити пропонувати робочі місця та адаптуватися до умов війни. BDF, наприклад, допоміг фермерам очистити їхні поля від мін, щоб вони знову могли вирощувати на них зернові культури [46]. Федеральне міністерство економічного співробітництва та розвитку та його українські партнери планують з часом перетворити BDF на національну установу підтримки економічного відновлення, подібну до німецького банку KfW. Усі заходи, спрямовані на підтримку відновлення України, також спрямовані на підтримку її у здійсненні реформ, необхідних для членства в ЄС.

Економічне прискорення Німеччини стане провідним елементом для зміцнення європейської безпеки, і водночас буде надзвичайно важливим для стабільності політики допомоги Німеччини Україні. Звичайно, готовність країни надати економічну допомогу країні-партнеру (у разі потреби) значною мірою залежить від наявності «вільних» ресурсів. Зрозуміло, що кількість цих «додаткових» ресурсів зростатиме разом із зростанням виробництва та продуктивності в країнах-донорах. Зміцнення лідерських позицій Німеччини

в Європі може стати вирішальним орієнтиром для напряму економічної та безпекової політики України. З іншого боку, Україна цілком здатна слугувати платформою для інвестицій у широкий спектр галузей. Звичайно, за умови, що інвестиції захищені в усіх відношеннях [18, с. 11].

Серед перспективних секторів для інвестицій в Україну відзначаються енергетика, транспорт, агропереробний комплекс, виробництво критичних матеріалів та зелена сталь. Німецькі компанії можуть зробити значний внесок у зміцнення української економіки, особливо в галузі виробництва, енергетики, фармакології, IT та аутсорсингу.

Наразі в енергетичному секторі є понад 200 перспективних проектів на загальну суму 60 мільярдів доларів, включаючи вітрові електростанції, сонячні електростанції, розподілені електростанції, біопаливні заводи, видобуток природного газу та нафти. Сторони приділили особливу увагу розвитку розподіленої генерації в Україні. Проекти будівництва невеликих нових теплоелектростанцій набули особливого значення після того, як російська федерація знищила частину своєї генерації електроенергії. Під час переговорів сторони обговорили можливість побудови комплексної системи виробництва електроенергії з використанням німецьких та українських компонентів. У сфері транспорту та логістики економіці Німеччини представили 73 перспективних проекти на загальну суму 2,7 мільярда доларів, зокрема проекти залізничного, морського, річкового транспорту та експортної логістики. У сфері агропереробки було представлено понад 80 найперспективніших проектів загальною вартістю понад 2,9 млрд доларів. Під час переговорів також обговорювалися перспективи залучення німецьких компаній до зростаючої сфери виробництва та переробки літію, графіту, титану, нікелю та інших важливих матеріалів [43].

Для привертання більших обсягів іноземних інвестицій в Україну, можна вжити наступні заходи:

- покращення бізнес-клімату: спрощення адміністративних процедур, зменшення бюрократії та забезпечення прозорості в урядових структурах;
- залучення інвестиційних консультантів: професійні консультанти можуть допомогти залучити іноземних інвесторів, надати їм інформацію про ринок та підтримувати їхні інтереси;
- розвиток інфраструктури: інвестиції в транспортну, енергетичну та інформаційну інфраструктуру сприятимуть залученню іноземних компаній;
- податкові пільги та ініціативи: встановлення спеціальних умов для іноземних інвесторів, таких як зниження податків, може збільшити їхні інвестиції;
- розвиток людського капіталу: інвестиції в освіту та навчання можуть забезпечити кваліфіковану робочу силу, що приверне іноземні компанії;
- маркетинг та просування: активна реклама та просування України як інвестиційної дестинації може залучити увагу іноземних інвесторів;
- загалом важливо створити сприятливе середовище для іноземних інвесторів, забезпечити їхні права та заохотити до вкладання коштів в українську економіку.

Висновки до розділу 3

Україна та Німеччина мають довгу історію співпраці в різних галузях, зокрема в зовнішній торгівлі. Зараз відкриваються нові перспективи для розвитку торговельних зв'язків між цими двома країнами.

Однією з ключових перспектив є збільшення обсягу товарообігу шляхом розширення асортименту та покращення якості пропонованих

товарів і послуг між Україною та Німеччиною. Обидві країни мають чимало унікальних продуктів, які можуть знайти попит на ринку партнера.

Крім того, спільні ініціативи в галузі інновацій та технологій можуть сприяти створенню нових можливостей для співпраці. Наприклад, обмін досвідом у сфері енергоефективності та використання відновлювальних джерел енергії може стати взірцем для інших країн.

Також важливо враховувати потенціал для розвитку двостороннього інвестиційного співробітництва між Україною та Німеччиною. Інвестиції у спільні проєкти можуть сприяти створенню нових робочих місць та розвитку обох економік.

Отже, перспективи торгівлі між Україною і Німеччиною є багатообіцяючими. Залучення нових технологій, розширення товарних пропозицій і інвестиційний напрямок у співпраці можуть забезпечити взаємну користь обом країнам і сприяти загальному економічному розвитку.

ВИСНОВКИ

Зовнішня торгівля є однією з найважливіших складових економічного розвитку та глобалізації. Вона включає обмін товарами, послугами, капіталом та технологіями між країнами, що дозволяє кожній з них використовувати свої порівняльні переваги, задовольняти внутрішні потреби та розширювати свої ринки збуту. Зовнішня торгівля сприяє економічному розвитку, підвищенню рівня життя та глобальній інтеграції. Вона дозволяє країнам отримувати доступ до нових технологій, а також зміцнювати міжнародні відносини. Розуміння сутності зовнішньої торгівлі є важливим для формування ефективної економічної політики та забезпечення сталого розвитку у сучасному світі.

Зовнішньоекономічна діяльність України регулюється законодавством, яке визначає правила та принципи співпраці з іншими країнами. Законодавство визначає принципи регулювання зовнішньоекономічної діяльності, зокрема забезпечення балансу економіки та захисту національних інтересів. Зовнішньоекономічна діяльність регулюється комплексом законів та нормативних актів, які визначають правила торгівлі, інвестицій та інших аспектів співпраці. Забезпечення збалансованості економіки та захисту національних інтересів є ключовою метою регулювання зовнішньоекономічних відносин.

Економіка Німеччини є однією з найбільших у Європі та відома своїм потужним промисловим сектором, інноваційними технологіями та конкурентоспроможними експортно-орієнтованими компаніями. Німеччина є світовим лідером у виробництві автомобілів, машин, електроніки та хімікатів. Країна має висококваліфіковану робочу силу та добре розвинену інфраструктуру, що сприяє її економічному успіху. Німеччина також відома своєю зосередженістю на відновлюваних джерелах енергії, і уряд прагне перейти до більш стійкого енергетичного балансу в найближчі роки. В останні роки Німеччина зіткнулася з такими проблемами, як старіння

населення, уповільнення економічного зростання та вплив напруженості у світовій торгівлі. Проте країна залишається ключовим гравцем у Європейському Союзі та продовжує бути головною економічною силою на світовій арені.

Валовий внутрішній продукт Німеччини є одним з найважливіших показників економічної діяльності країни. Аналіз його динаміки свідчить про відновлення економіки після спаду, хоча обсяг економічного виробництва ще не повернувся на докризовий рівень. Важливо враховувати, що наслідки пандемії та інші фактори можуть продовжувати впливати на стан німецької економіки та фінансів.

Німецький експорт різко зріс у березні 2024 року через високий попит з боку США та Китаю. Однак настрої в експортній галузі Німеччини залишаються похмурими. Позитивний прогноз зростання світової економіки ще не знайшов відображення в додаткових замовленнях для економіки Німеччини. Виробники обладнання для обробки даних очікують значного зростання експорту. Те саме стосується виробників меблів, скла та кераміки. Спад зафіксовано в харчовій промисловості. Те ж саме стосується і автомобільної промисловості. У галузі машинобудування очікується стабільний експорт. Текстильна промисловість, поліграфічні підприємства, виробники та переробники металу очікують скорочення експорту.

Хоча на Україну припадає невелика частка зовнішньої торгівлі Німеччини, вона є однією з країн з найвищими темпами зростання імпорту та експорту з Німеччиною. Німеччина є одним із найважливіших торговельних та інвестиційних партнерів України. Найважливішими товарами для німецького експорту є машини, транспортні засоби, хімічна продукція та електротехнічна продукція. Основні статті українського експорту — це текстиль, одяг, метали, сплави та вироби із заліза, хімічна продукція.

У 2022-2023 роках вторгнення Росії в Україну знизило динаміку двосторонньої торгівлі. Однак це в основному впливає на експорт з України до Німеччини, оскільки імпорт з Німеччини в Україну залишається на

стабільному рівні. Основними товарами, які Німеччина експортувала в Україну, були автомобілі, ліки, нафтовий газ. У 2022 році Німеччина не експортувала послуги в Україну. Основними товарами, які Україна експортувала до Німеччини, були ізольований дріт, ріпак і кукурудза.

Україна та Німеччина мають давню історію співпраці в різних сферах, особливо зовнішньої торгівлі. Зараз відкриваються нові перспективи для розвитку торгових відносин між двома країнами. Однією з найважливіших перспектив є збільшення обсягів торгівлі між Україною та Німеччиною за рахунок розширення асортименту та підвищення якості пропонованих товарів і послуг. Обидві країни мають багато унікальних продуктів, які користуються попитом на партнерських ринках. Крім того, спільні інноваційні та технологічні ініціативи можуть допомогти створити нові можливості для співпраці. Наприклад, обмін досвідом у сфері енергоефективності та використання відновлюваних джерел енергії міг би стати моделлю для інших країн. Важливо також розглянути можливість розвитку двостороннього інвестиційного співробітництва між Україною та Німеччиною. Інвестування в спільні проекти може сприяти створенню нових робочих місць і розвитку економік обох країн. Перспективи торгівлі між Україною та Німеччиною є позитивними. Придбання нових технологій, розширення асортименту продукції та координація інвестицій у співробітництво буде взаємовигідним для обох країн і сприятиме загальному економічному розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архієреєв С.І., Волоснікова Н.М., Климова С.О. Міжнародна економіка і міжнародні економічні відносини: навчальний посібник / за ред. проф. Архієреєва С.І. – Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 234с.
2. Бестужева С.В. Міжнародна економічна діяльність України : навчальний посібник. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. 268 с.
3. Богородицька Г.Є., Петренко І.В., Дядюра А.В. Зовнішньоторговельні відносини України та Німеччини на сучасному етапі. *Інфраструктура ринку*. 2022. Вип. 67. С. 9–13.
4. Відповіді компетентного органу Німеччини на Опитувальник щодо податкових наслідків для компаній та фізичних осіб, які можуть виникнути у зв'язку з вимушеним переміщенням таких осіб з України до Німеччини в результаті російського вторгнення. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9D%D1%96%D0%BC%D0%B5%D1%87%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%B0.pdf> (дата звернення: 11.06.2024).
5. Григоренко Ю. Україна – Німеччина: аналітичний огляд торгівлі. URL: <https://gmcenter.ua/posts/ukrain-nimechchyna-analitychnyj-ohliad-torhivli/> (дата звернення: 17.06.2024).
6. Дія. Бізнес. Експортний напрям. URL: <https://export.gov.ua/770-dashbord-shchodo-eksportu-ta-importu-ukraini> (дата звернення: 17.06.2024).
7. Дягилєва А.Ю., Зайцева Л.О. Місце міжнародної торгівлі в системі міжнародних економічних відносин. *Розвиток міжнародної торгівлі в умовах глобальних економічних дисбалансів* : матеріали виступів Всеукраїнського форуму з проблем міжнародних економічних відносин (11 квітня 2019 року). – Житомир : ЖДТУ, 2019. С. 45-47.
8. Зеліч В., Матвеев М. Особливості регулювання та контролю зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану: реалії сьогодення. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. №5 (05). С. 93-97.

9. Зовнішня торгівля України: XXI століття [Текст] : монографія / А.А.Мазаракі, Т.М. Мельник, Н.О. Іксарова [та ін.] ; за заг. ред. А.А.Мазаракі. – Київ : Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2016. 600 с.
10. Козик В.В., Пайкова Л.А., Даниленко Н.Б. Міжнародні економічні відносини. Навч. посіб. — 3-тє вид., перероб. і доп. — К.: Знання-Прес, 2002. 406 с.
11. Кузьмінов С. В., Глуха Г. Я. Роль експорту як фактора економічного зростання в умовах глобалізації. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=2726&i=0>.
12. Миценко І. М. Експортний потенціал України в контексті глобальних викликів: аналіз тенденцій та визначення стратегічних пріоритетів / І. М. Миценко, М. О. Сухомлин, І. В. Ніколаєв. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки)*. Мелітополь : ТДАТУ ім. Дмитра Моторного, 2021. № 2 (44). С. 67-76.
13. Миценко І.М., Стежко Н.В. Міжнародна економіка: навч. посіб. Кіровоград: КНТУ, Поліграф-Сервіс, 2013. 640 с.
14. Мовчан В., Полушкін Г. Зміни в структурі торгівлі України з початком повномасштабної війни. URL: http://www.german-economic-team.com/wp-content/uploads/2023/04/GET_UKR_PB_01_2023.pdf (дата звернення: 13.06.2024).
15. Насипайко Д. С., Резніченко О. О. Глобалізація та тенденції міжнародної торгівлі. *Фінансово-кредитний механізм розвитку економіки та соціальної сфери* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. 9 грудня 2021 р., м. Кропивницький. – К.: «Ексклюзив-Систем», 2021.
16. Насипайко Д. С., Труш А. М. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств у сфері торгівлі товарами і послугами в Україні та Євросоюзі. *Управління ресурсним забезпеченням господарської діяльності підприємств реального сектору економіки* : матеріали VI Всеукр. наук.-практ. інтернет-

- конф. з міжнародною участю, 17 листопада 2021 р. Полтава : ПДАУ, 2021.С. 155-157. URL: <http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/30068.pdf>
17. Німецький бізнес зацікавлений збільшувати інвестиції в ключові галузі української економіки. *Міністерство освіти України*. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=96f061db-4c59-4041-9543-477f1be751f5&title=NimetskiiBiznesZatsikavlenii> (дата звернення: 18.06.2024).
18. Німеччина на шляху до відновлення лідерства. Центр Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2024/02/26/2024-PAKT-3-N.pdf> (дата звернення: 17.06.2024).
19. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 13.06.2024).
20. Офіційний сайт Німецько-Української промислово-торгівельної палати. URL: <https://ukraine.ahk.de/ua/ueber-uns> (дата звернення: 15.06.2024).
21. Офіційний сайт Представництва Федеративної Республіки Німеччина в Україні. URL: <https://kiew.diplo.de/ua-uk> (дата звернення: 15.06.2024).
22. Платонова І. О. Експорт як чинник економічного зростання України в умовах міжнародної інтеграції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 24. Ч. 3. С. 37-41.
23. Полякова Ю.В., Шайда О.Є., Миронова М.І. Економічний розвиток та зовнішня торгівля України. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2022. № 70. С. 94-101.
24. Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності : навчальний посібник. – Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2021. 164 с.
25. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text> (дата звернення: 09.06.2024).
26. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану: Постанова Національного банку України від 24.02.2022 № 18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text> (дата звернення: 10.06.2024).

27. Проценко І.М. Приватно-правові засади регулювання торговельних відносин в Німеччині: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 12.00.03. Київ, 2016. 22 с.
28. Сенишин О. С. Державне регулювання економіки : навч. посібник / О. С. Сенишин, М. О. Горинь, О. О. Кундицький. – Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2014. 334 с.
29. Скрипник Н. Є., Люлінцев Д. В. Вплив глобальних процесів на формування динаміки та розвиток міжнародної торгівлі. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. Вип. 6 (23). С. 3-8.
30. Скрипник С.В., Процевят О.С., Воронова О.В. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-47> (дата звернення: 11.06.2024).
31. Спільна декларація України та Німеччини. *Офіційне інтернет-представництво президента України Володимира Зеленського*. URL: <https://www.president.gov.ua/news/spilna-deklaraciya-ukrayini-ta-nimechchini-82893> (дата звернення: 11.06.2024).
32. Соколовська О.М. Прямі іноземні інвестиції в економіці України: стан і проблеми залучення. *Вісник економічної науки України*. 2021. №2. С.92-99.
33. Соколовська О. Проблеми зовнішньої торгівлі України та її регіонів у контексті світової кризи. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 1 (38). С.97-102.
34. Торговельно-економічне співробітництво. *Посольство України у Федеративній Республіці Німеччина*. URL: <https://germany.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/torgovelnno-ekonomichne-spivrobitnictvo> (дата звернення: 15.06.2024).
35. Ус І. В. Тенденції зовнішньої торгівлі товарами України за підсумками 2021 року. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/tendentsiyi-zovnishnoyi-torhivli-tovaramy-ukrayiny-za>

36. Фліссак К. Правові засади регулювання зовнішньоекономічних відносин федеративної республіки Німеччина. *Актуальні проблеми правознавства*. 2020. № 2 (22). С. 71-79.
37. Хомутенко Л.І., Сизоненко В.В. Зовнішні торговельні відносини України з Німеччиною. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. 2021. № 1. С. 188–194.
38. Чернега О.Б., Кожухова Т.В. Міжнародна торгівля як джерело та чинник сталого розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Випуск 12. Частина 3. С. 32-38.
39. Шайда О., Косовська В., Шайда С. Особливості зовнішньоторговельної співпраці України та Німеччини. *Економіка та суспільство*. 2022. № 46. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2087/2015> (дата звернення: 13.06.2024).
40. Шевченко М.І., Насипайко Д.С. Розвиток зовнішньоекономічних зв'язків України в умовах глобалізації економіки. *Глобальна безпека та асиметричність світового господарства в умовах нестабільного розвитку економічних систем*: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, 29 листопада 2022 року. Кропивницький : ЦНТУ.
41. Ярмач О. В., Черняєва А. О. Сучасні тенденції розвитку міжнародної торгівлі та глобалізації. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 43. С. 35-38.
42. A difficult but essential partner. How Ukraine sees Germany. URL: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2023-09-29/a-difficult-essential-partner-how-ukraine-sees-germany> (дата звернення: 17.06.2024).
43. Cooperation opportunities for Ukrainian and German businesses: a workshop insights. URL: <https://www.gb4u.org/post/cooperation-opportunities-for-ukrainian-and-german-businesses-a-workshop-insights> (дата звернення: 17.06.2024).
44. Economic Key Facts Germany. URL: <https://kpmg.com/de/en/home/insights/overview/economic-key-facts-germany.html> (дата звернення: 12.06.2024).

45. German government adopts package of measures to support economic recovery in Ukraine. URL: <https://reliefweb.int/report/ukraine/german-government-adopts-package-measures-support-economic-recovery-ukraine> (дата звернення: 17.06.2024).
46. Germany: Economic and political outline. URL: <https://santandertrade.com/en/portal/analyse-markets/germany/economic-political-outline> (дата звернення: 12.06.2024).
47. Germany Economy. URL: <https://www.focus-economics.com/countries/germany/> (дата звернення: 12.06.2024).
48. Germany: following suit. *The economic research portal*. URL: <https://economic-research.bnpparibas.com/Media-Library/en-US/Germany-Following-suit-5/31/2024,c40850> (дата звернення: 13.06.2024).
49. Germany signs agreement to strengthen the Ukrainian economy. URL: <https://www.bmwk.de/Redaktion/EN/Pressemitteilungen/2024/06/20240612-germany-signs-agreement-to-strengthen-the-ukrainian-economy.html> (дата звернення: 17.06.2024).
50. Germany – Ukraine. *The Observatory of Economic Complexity*. URL: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/deu/partner/ukr> (дата звернення: 17.06.2024).
51. Indicators. *The World Bank*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator?tab=all> (дата звернення: 12.06.2024).
52. Leading trading partners with Germany in 2022. URL: <https://www.statista.com/statistics/1357047/leading-foreign-trade-partners-germany/> (дата звернення: 14.06.2024).
53. Mytsenko I.M. Ukraine in the system of foreign economic activity: problems and ways of forming conditions for entering international markets. *Економіка і організація управління* 2021. № 1 (41). С. 86-94.
54. Mytsenko I. The role of institutional factors in the formation of the national innovative environment in the conditions of globalization. *Вісник Приазовського*

державного технічного університету. Зб. наукових праць. Серія: Економічні науки. 2016. Випуск 31. С. 18-26.

55. The economic situation in the federal republic of Germany on February 2024. URL:

<https://www.bmwk.de/Redaktion/EN/Pressemitteilungen/Wirtschaftliche-Lage/2024/20240214-the-economic-situation-in-the-federal-republic-of-germany-in-february-2024.html> (дата звернення: 13.06.2024).

56. World economic outlook databases. URL:

<https://www.imf.org/en/Publications/SPROLLs/world-economic-outlook-databases#sort=%40imfdate%20descending> (дата звернення: 12.06.2024).